

Калусна культура *in vitro*

- ▶ Визначення
- ▶ Етапи отримання калусної культури
- ▶ ФГ регуляція, роль ауксинів в індукції первинного калусогенезу
- ▶ Морфологічна характеристика калусних культур
- ▶ Гетерогенність калусної культури

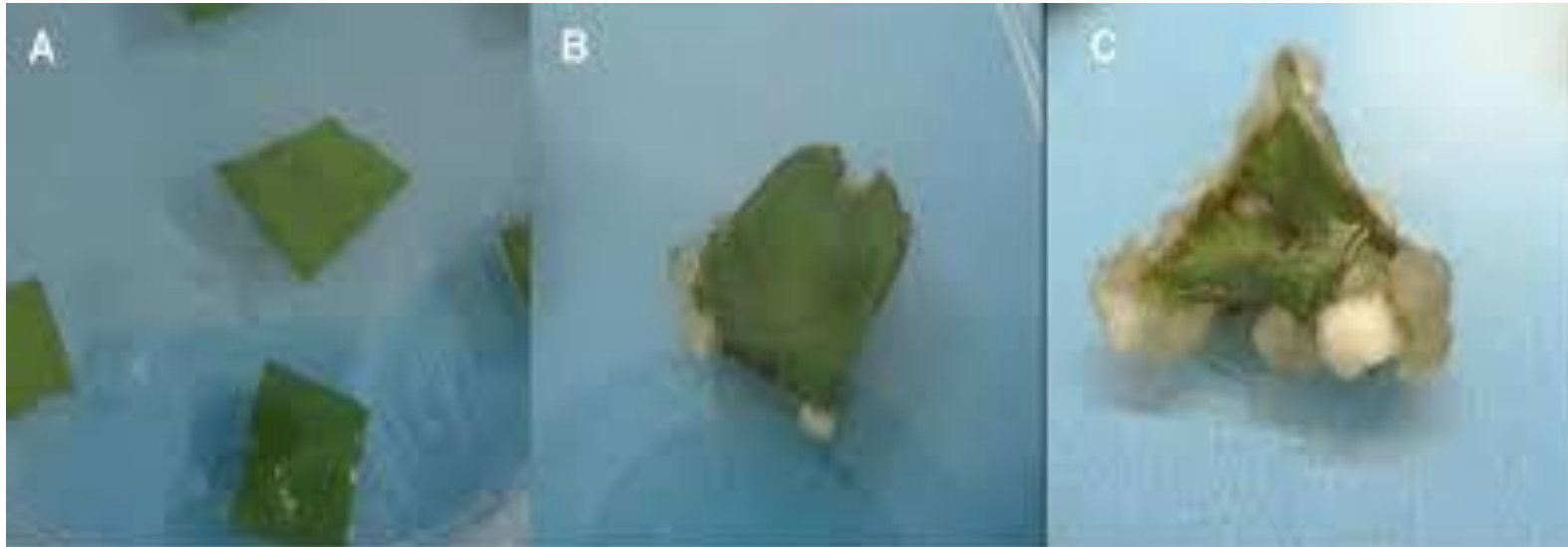
Калус - *in vivo* та *in vitro*

- ▶ *in vivo* - група клітин, що виникає при травмах і захищає місце поранення
- ▶ *in vitro* - тканина, що складається з дедифференційованих клітин, що характеризується постійним неорганізованим ростом і проліферацією

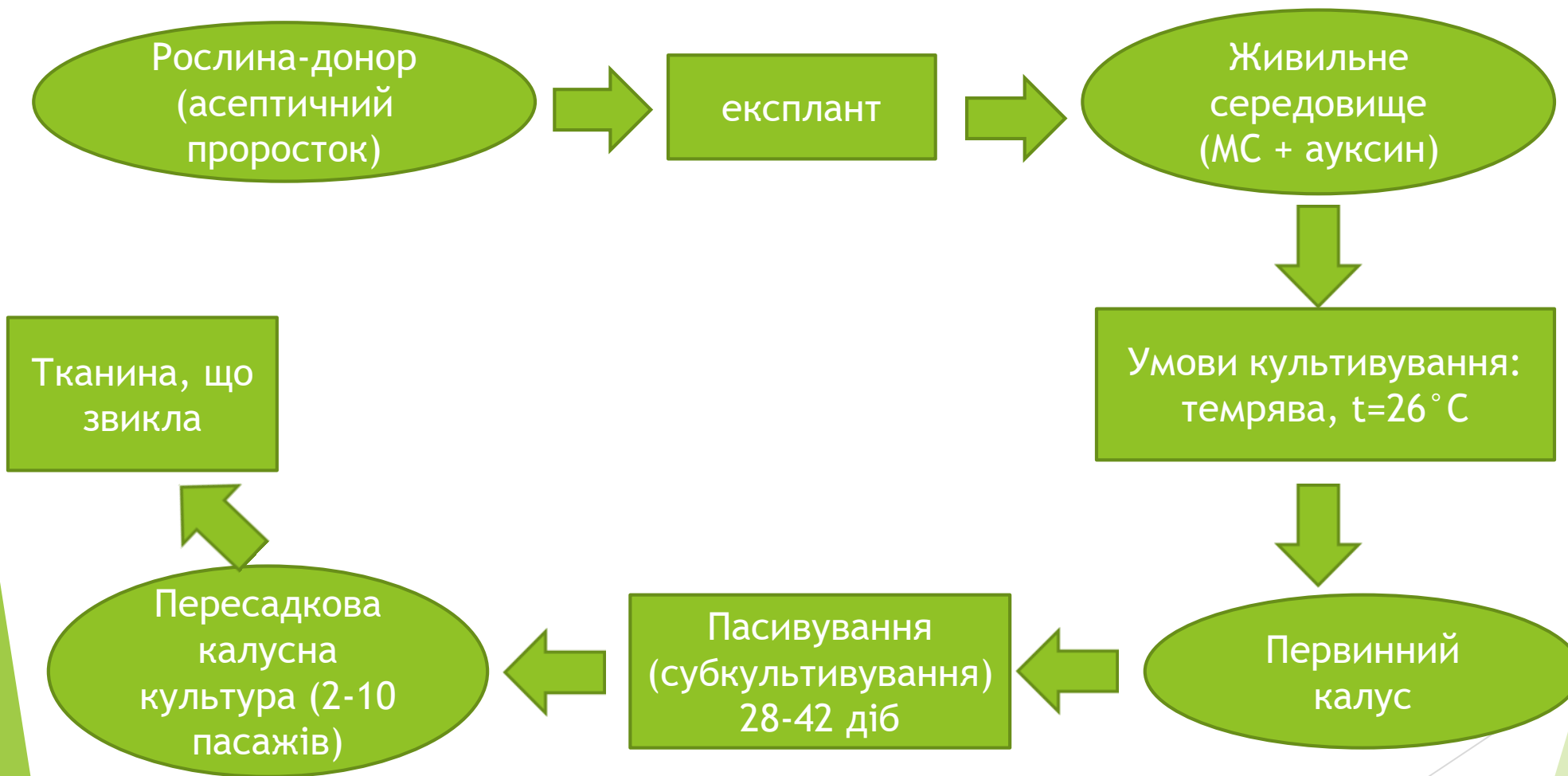

Індукція калусогенезу

- ▶ Експлант - будь-який орган рослини
(Тип тканини, розмір, фізіологічна полярність і т.д.)
- ▶ Живильне середовище культивування - високий вміст ауксинів
(природних або синтетичних)
- ▶ Культивування - поверхневе на агаризованому середовищі
(періодичне пасивування 28-36 діб)

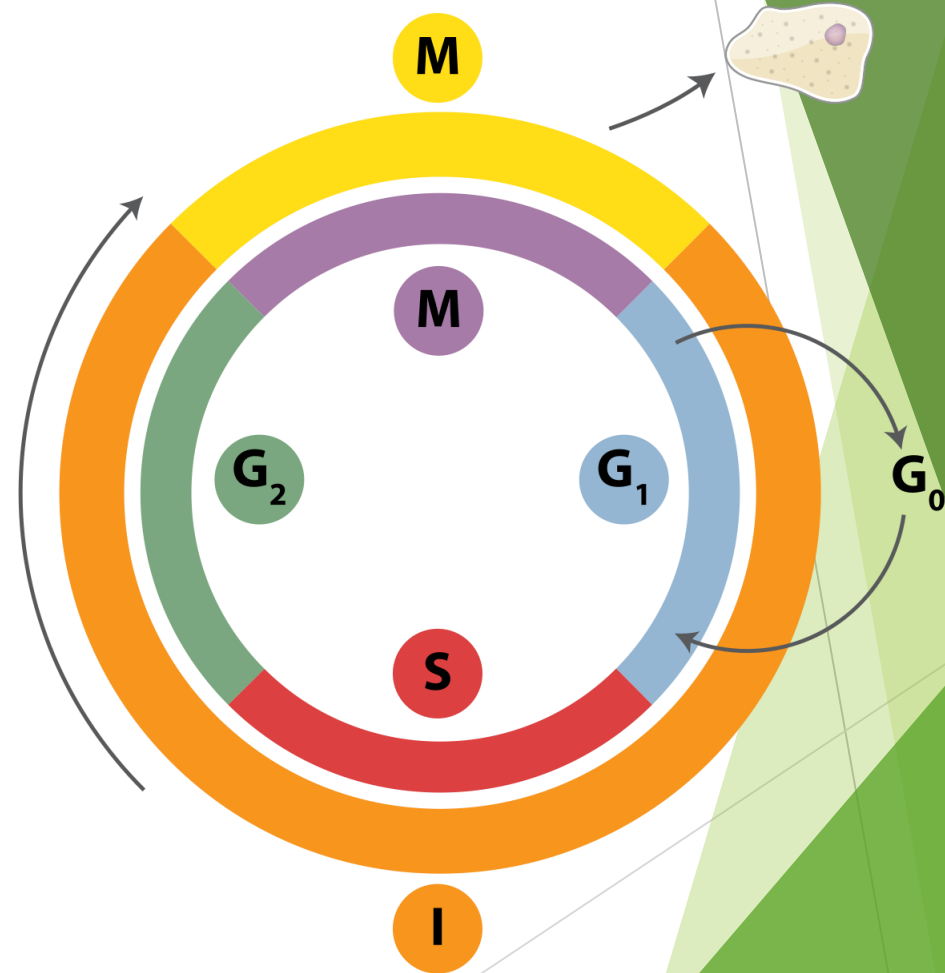

Загальна схема утворення калусної культури *in vitro*

Роль фітогормонів в індукції калусогенезу

- ▶ Індукція калусогенезу - активація клітинних поділів під дією фітогормонів
- ▶ У рослинних клітин існує подвійний гормональний контроль поділу: ауксин готує клітину до поділу, який потім запускається цитокініном
- ▶ Ауксини необхідні для переходу спеціалізованої клітини з фази G1 в S-фазу клітинного циклу, цитокініни - для проходження наступних фаз: G2, M і цитокінеза

Роль ауксинів в індукції калусогенезу -

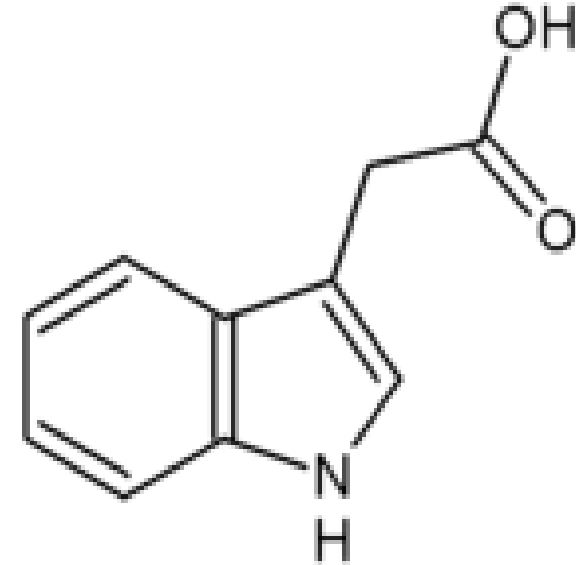
ІОК активує процеси поділу рослинних клітин та ріст «розтягненням»

Поділ клітин

- ▶ ІОК скорочує тривалість періодів МЦ: S- періода, G1- періода
- ▶ ІОК стимулює синтез та накопичення РНК (р-РНК та і-РНК)
- ▶ ІОК стимулює синтез загальних білків та синтез білків *de novo*
- ▶ ІОК стимулює окислювальну та фосфорильовальну активність мітохондрій, що підсилює енергетичне та субстратне забезпечення процесів синтезу РНК, білків, реплікації ДНК та мітозів загалом

Ріст «розтягненням»

- ▶ ІОК зв'язується з специфічними рецепторами мембран
- ▶ ІОК активую роботу H⁺ помпи плазмалеми
- ▶ ІОК активую кислі гідролази
- ▶ ІОК стимулює синтез полісахаридів клітинної оболонки

індол-3-оцтова кислота
(гетероауксин)

Ауксини

▶ Природний (нативний) ауксин

Гетероауксин - ІОК

В-індолілоцтова кислота

Синтетичні ауксини:

2,4 Д -

2,4- дихлорфеноксиоцтова кислота

НОК - α - нафтилоцтова кислота

ІМК - індоліл-3-масляна кислота

- ▶ Функції ауксинів в культурі *in vitro*:
- ▶ індукція каллусогенезу, поділу і розтягування клітин калусних і суспензійних культур;
- ▶ індукції ембріогенезу (2,4-Д);
- ▶ стимуляція утворення коренів (ризогенез);
- ▶ в поєднанні з іншими фітогормонами формування у протопластів клітинних стінок;
- ▶ культивування пиляків (злакові)

Морфологічна характеристика калусних тканин

- ▶ Калусні культури класифікують за багатьма критеріями:
- ▶ Щільністю
- ▶ Забарвленням
- ▶ Інтенсивністю (швидкістю) зростання
- ▶ Ступенем гетерогенності клітинної популяції
- ▶ морфологією
- ▶ Біосинтетичними властивостями
- ▶ Морфогенетичним потенціалом

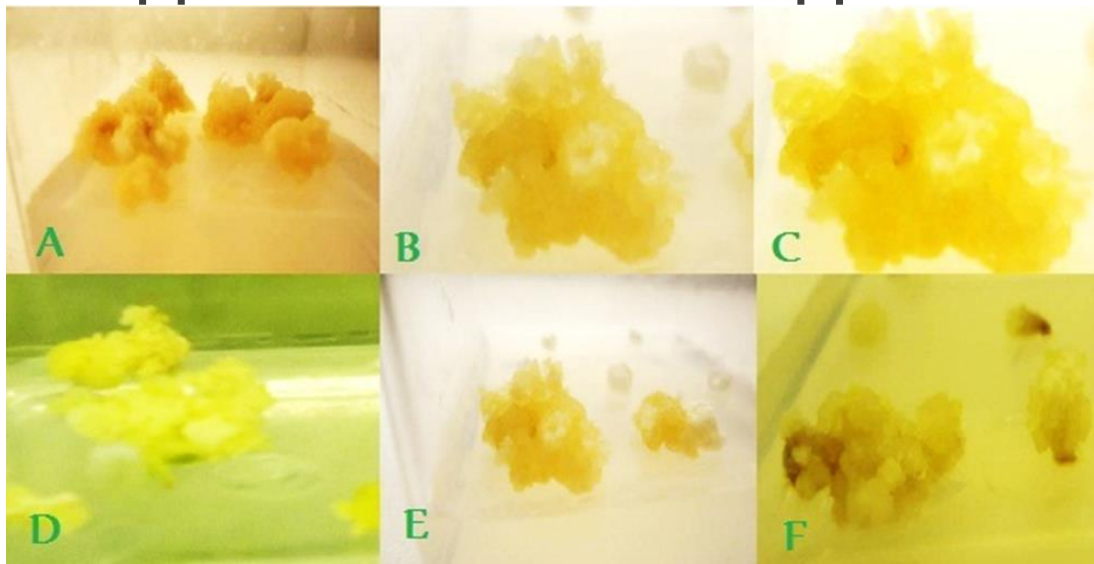
Типи калусів за щільністю

- ▶ Пухкі, сильно оводнені, легко розпадаються на окремі клітини
- ▶ Середньої щільності, з добре вираженими меристематичними зонами
- ▶ Щільні, з зонами камбію та провідними елементами (трахеїдами)

Аналіз росту калусних тканин

- ▶ Збільшення сирої / сухої маси
- ▶ Збільшення площі калуса
- ▶ Підрахунок числа клітин на одиницю маси (метод Брауна)
- ▶ Вміст легкокорозчинного білка
- ▶ Середня маса однієї клітини і т.д.

Особливості калусних клітин

Зберігають фізіологічні риси, властиві вихідним клітинам :

- ❑ синтез вторинних метаболітів;
- ❑ фотоперіодична реакція
- ❑ стійкість до дії стресора і т.д.

З'являються нові властивості :

- ▶ генетична гетерогенність
- ▶ фізіологічна асинхронність
- ▶ не здатність до фотосинтезу
- ▶ синтез нових білків

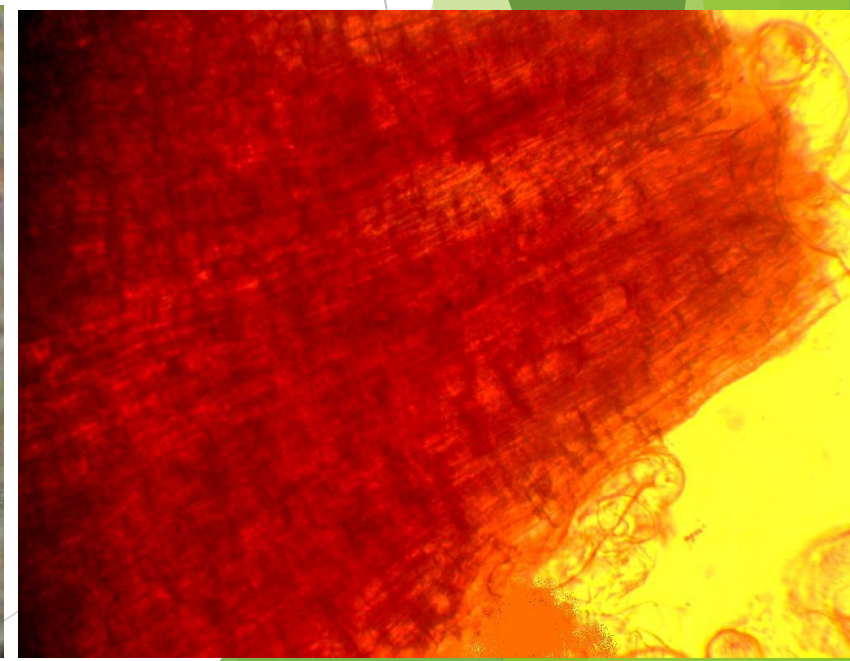
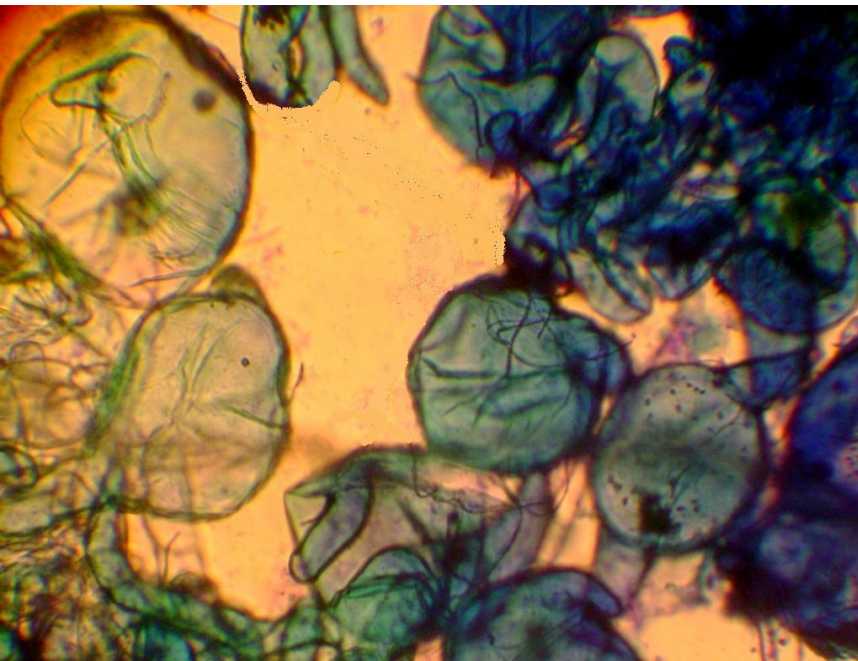
Клітини каллюсної тканини пшениці

Типи клітин каллусної тканини

- ▶ Дрібні - формують меристематичні осередки (зони)
- ▶ Типові - великі, сильно вакуолізовані з тонкою оболонкою
- ▶ Диференційовані елементи провідної системи - трахеї (судини)

Гетерогенність калусної культури

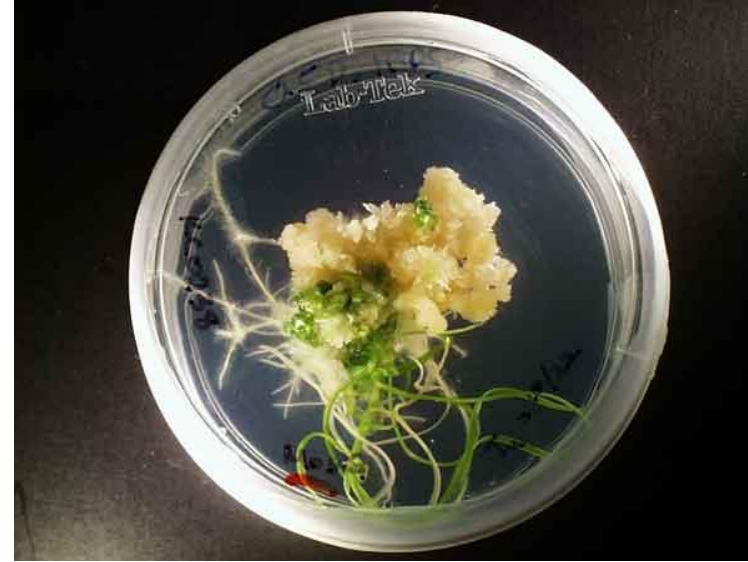
- ▶ Генетична гетерогенність (гаплоїдія, поліплоїдія, анеуплоїдія)
- ▶ Фізіологічна гетерогенність (вік, форма, функція)
- ▶ Мітотична асінхронність
- ▶ Головні причина - гетерогенність клітин експланту та умови культивування

Морфогенетичний потенціал

- ▶ Калуси з високим морфогенним потенціалом - матові, компактні, структуровані, мають хлорофілвмісні ділянки
- ▶ Каллюс з низьким морфогенним потенціалом - пухкі, не мають глобулярного характеру

Морфогенний калюс пшениці

Ризогенний калус пшениці

Диференціація - комплекс процесів, які призводять до відмінностей між клітинами

Компетенція - здатність клітини сприймати індукуючий вплив сигналу та специфічно реагувати зміною програми розвитку

Детермінація - це процес визначення подальшого шляху розвитку клітин

Дедиференціровка - втрата спеціалізації, перехід спеціалізованих клітин до проліферації та неорганізованого росту калусу

Вторинна диференціація (редиференціація) - здатність клітини, яка втратила специфічні властивості знову їх формувати

Суспензійна культура

Суспензійна культура

- ▶ План лекції:
- ▶ Визначення, термінологія
- ▶ Переваги
- ▶ Отримання
- ▶ Типи суспензій
- ▶ Крива росту
- ▶ Параметри
- ▶ Характеристика
- ▶ Культивування
- ▶ Використання

Культура клітинних суспензій

- ▶ Суспензійна культура - це поодинокі клітини, дрібні, середні або великі агрегати (групи клітин), що культивуються у завислому стані в рідкому живильному середовищі при постійній аерації за асептичних умов

Переваги суспензійної культури

- ▶ Суспензійні культури мають переваги в порівнянні з *калусною* тканиною, яку вирощують на агаризованій поверхні:
- ▶ ширші можливості для вивчення впливу екзогенних факторів на метаболізм і ріст клітинних популяцій, оскільки клітини в однаковій мірі стають доступними для зовнішнього впливу;
- ▶ надійне тривале підтримання лінії внаслідок простоти процесів субкультивування;
- ▶ зручність для проведення біохімічних і молекулярно-біологічних досліджень, а також швидкої регенерації рослин;
- ▶ можливість необмеженого набору біомаси для отримання БАР

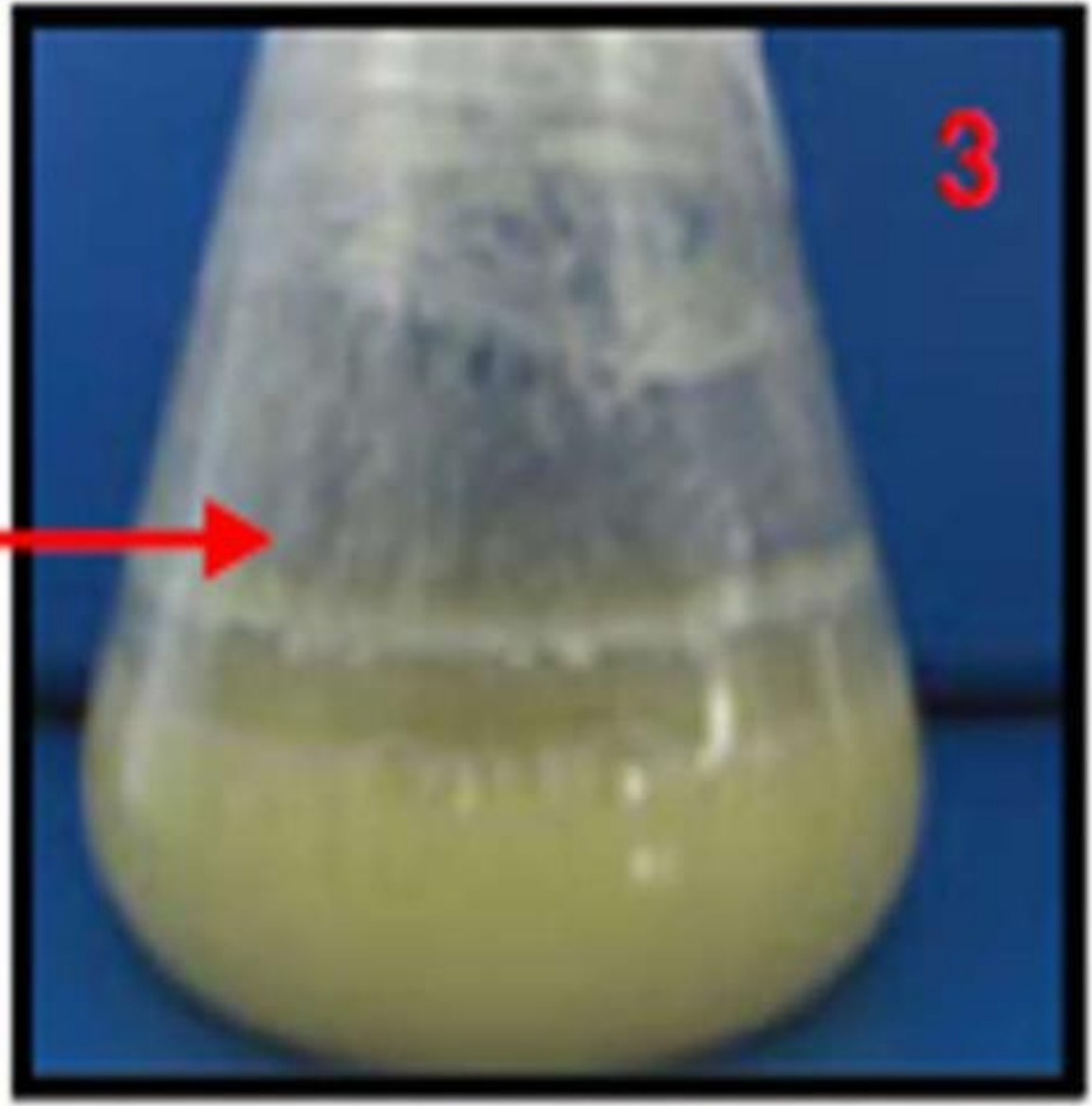
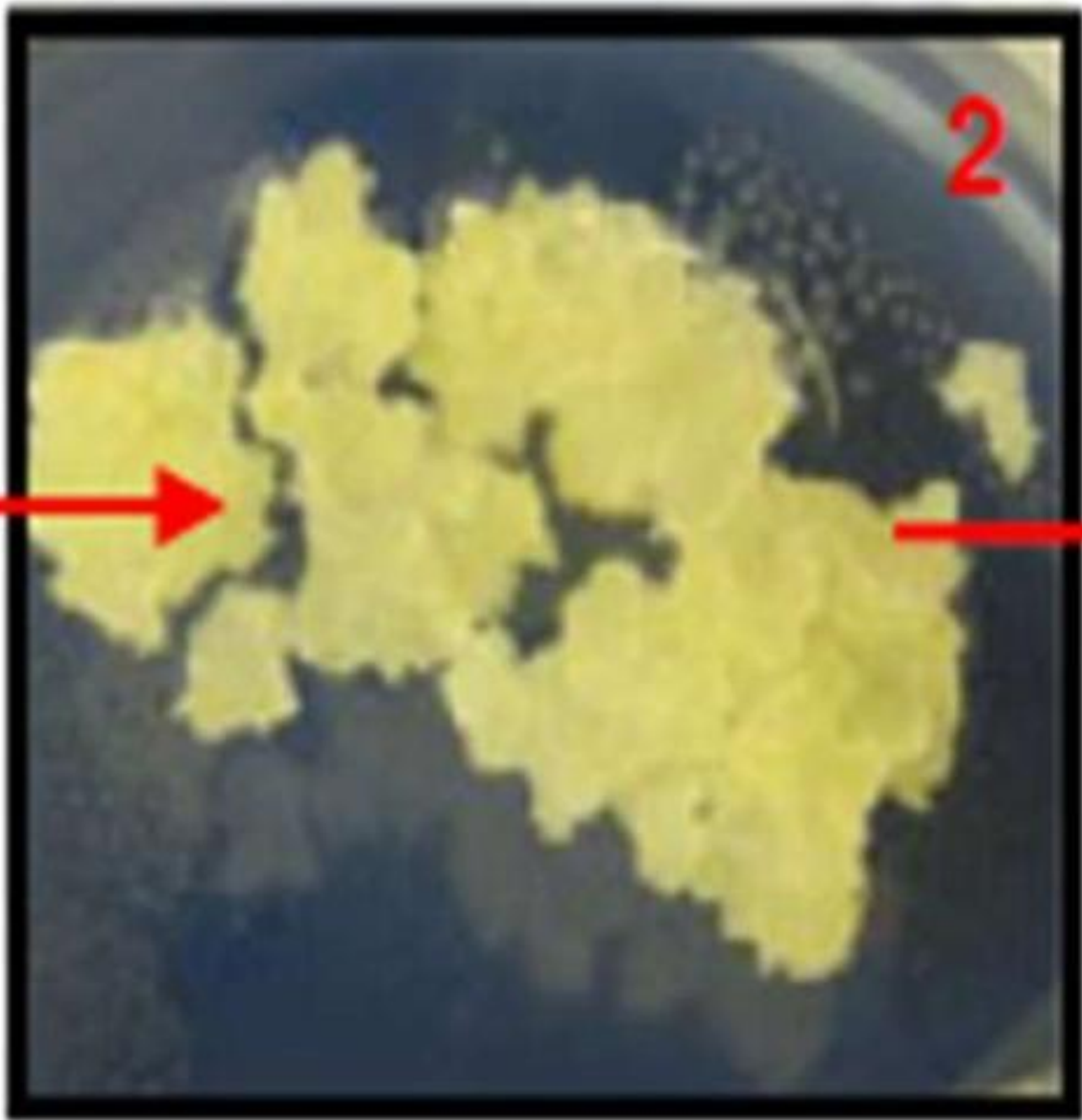
Отримання суспензійної культури

- ▶ Джерело - пухка калусна тканина
2-3 г калюса 60-100 мл рідкого живильного середовища (того ж складу; збільшення ауксинів)
- ▶ З тканини експлантів інтактної рослини (рідко) + фермент пектиназа
- ▶ Необхідна умова культивування - постійне перемішування
(100-120 об/хв)

Отримання первинної суспензійної культури

- ▶ Утворення первинної суспензії рослинних клітин можна вважати результатом трьох процесів:
- ▶ 1) розпад калусних тканин на клітини і невеликі клітинні агрегати в момент внесення в рідке живильне середовище;
- ▶ 2) відділення клітин і клітинних агрегатів з поверхні шматочків тканини протягом перших субкультивувань;
- ▶ 3) поділ і ріст клітин, що утворилися за першими двома способами, і розпаду клітинних агрегатів на більш дрібні агрегати і клітини.
- ▶ Останній процес є типовим для зростання стабілізованої субкультивованої культури клітин вищих рослин

Суспензійні культури пшениці (*Triticum aestivum* L.) і сої (*Glycine max* (L.) Merr.

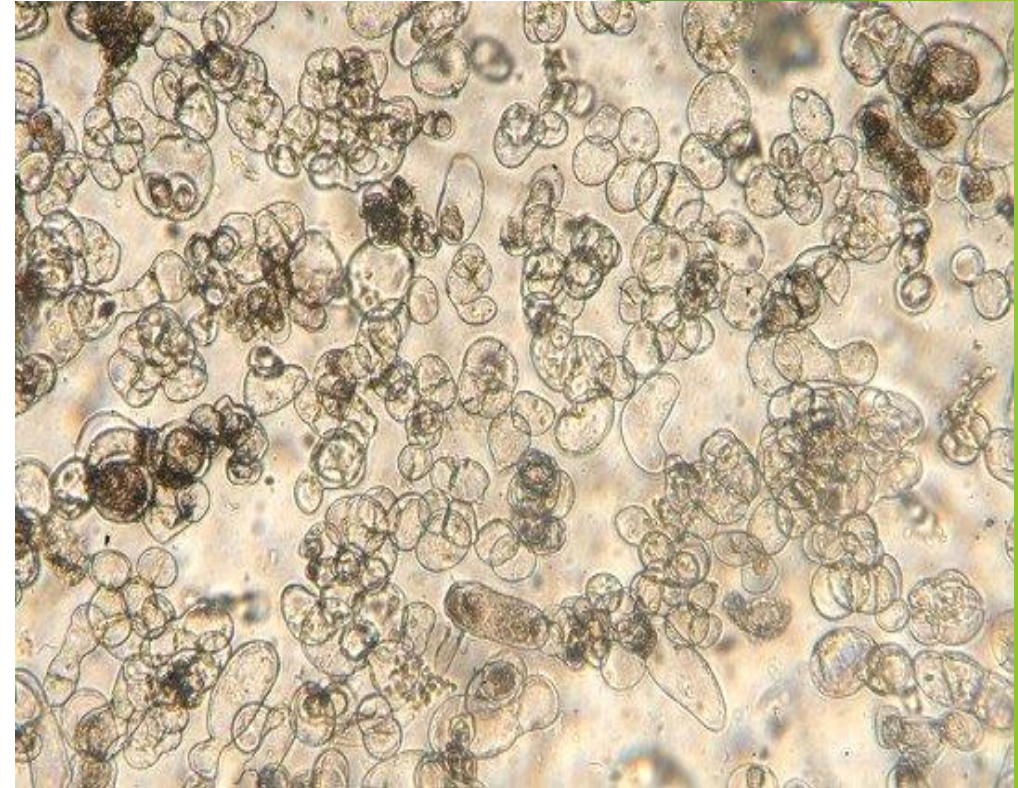

Характеристика суспензійної культури

- ▶ Типові калюсні клітини
- ▶ Висока швидкість розмноження
- ▶ Високий ступінь дезагрегації
- ▶ Морфологічна однорідність клітин (невеликі розміри, сферична або овальна форма, щільна цитоплазма)
- ▶ Відсутність трахеїдоподібних елементів

Типи суспензійних культур

- ▶ Слабко агреговані:
(Складаються з поодиноких клітин (40%) і дрібних агрегатів (60%), агрегати не повинні містити більше 10-12 клітин)
- ▶ Середньо агреговані:
(Складаються з поодиноких клітин (40%), дрібних агрегатів (40%) і великих агрегатів (20%))
- ▶ Високо агреговані:
(Складаються з дрібних (40%) і великих агрегатів (60%))

Крива росту клітинної суспензії

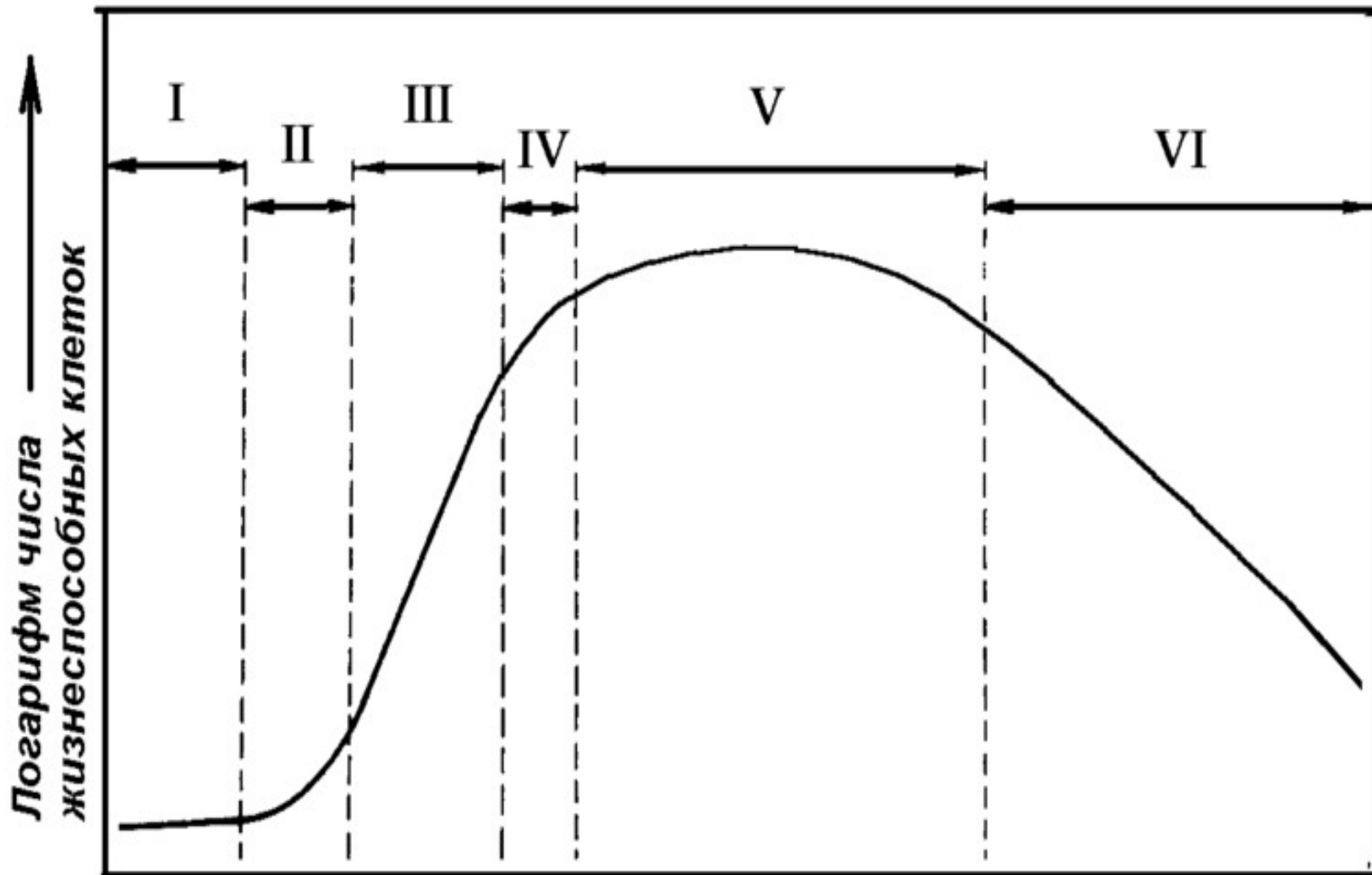

Рис. Фази кривої росту популяції рослинних клітин:

I - лаг-фаза,

II - експоненціальна фаза,

III - фаза лінійного зростання,

IV - фаза уповільненого зростання,

V - стаціонарна фаза,

VI - фаза відмирання

1) (лаг) фаза

Видиме зростання інокулята не спостерігається ні по одному з критеріїв. При цьому спостерігається висока інтенсивність дихання, поглинання води і поживних речовин, максимальні значення енергетичного рівня, інтенсивний синтез ДНК, РНК, білків та інших компонентів клітини, але низький мітотичний рівень. Тривалість періоду адаптації залежить від кількості і фізіологічного стану інокулята і умов культивування.

2) експонентну фаза

Характеризується зростанням з максимальною швидкістю, максимальними величинами мітотичної активності, а також переважанням дрібних клітин меристематичного типу. Можна виділити ранню і пізню експоненціальні фази. Протягом ранньої спостерігається ряд цитологічних змін: в клітинах зникає велика вакуоль, відбувається збільшення обсягу цитоплазми, числа рибосом і мітохондрій. Активується клітинний метаболізм. У пізній експоненціальній фазі спостерігається уповільнення клітинного поділу, але збільшення розміру клітин.

3) фазу уповільнення зростання

Пов'язана з субстратним обмеженням і пригніченням продуктами обміну, характеризується незбалансованим зростанням популяції за основними критеріями, зниженням рівня дихання, переходом частини клітин в диференційований стан, збільшенням частки великих вакуолізованих клітин. Збільшується синтез вторинних метаболітів (серцевих глікозидів, антрахінона, диосгеніна та ін.)

4) стаціонарна фаза

Характеризується ще малою швидкістю деградації клітин, яка врівноважується поділом клітин, високими біосинтетичними і біотрансформаційним потенціями життєздатних дифференційованих клітин, низьким рівнем дихання і появою надзвичайно великих вакуолізованих клітин.

До цього періоду суспензійна культура досягає максимуму сухого ваги. В середньому від початку культивування до стаціонарної фази проходить 21-28 діб.

5) фазу деградації клітин

Характеризується питомою швидкістю росту, що приймає негативне значення.

Форма реальних ростових кривих може значно відрізнитися тривалістю фаз від модельної. Процеси ростового циклу визначаються видом рослини, кількістю внесеного матеріалу і умовами культивування (склад живильного середовища, температура, початкове значення рН, склад газової фази, швидкість перемішування).

Параметри суспензійної культури

- ▶ ООК - обсяг осаджених клітин
- ▶ Число клітин на мл суспензії - щільність (камера Фукса-Розенталя, камера Гаряєва)
- ▶ Сира / суха біомаса
- ▶ Вміст білку
- ▶ Ступінь агрегованості суспензії
- ▶ Ступінь життєздатності клітин суспензії

Способи культивування

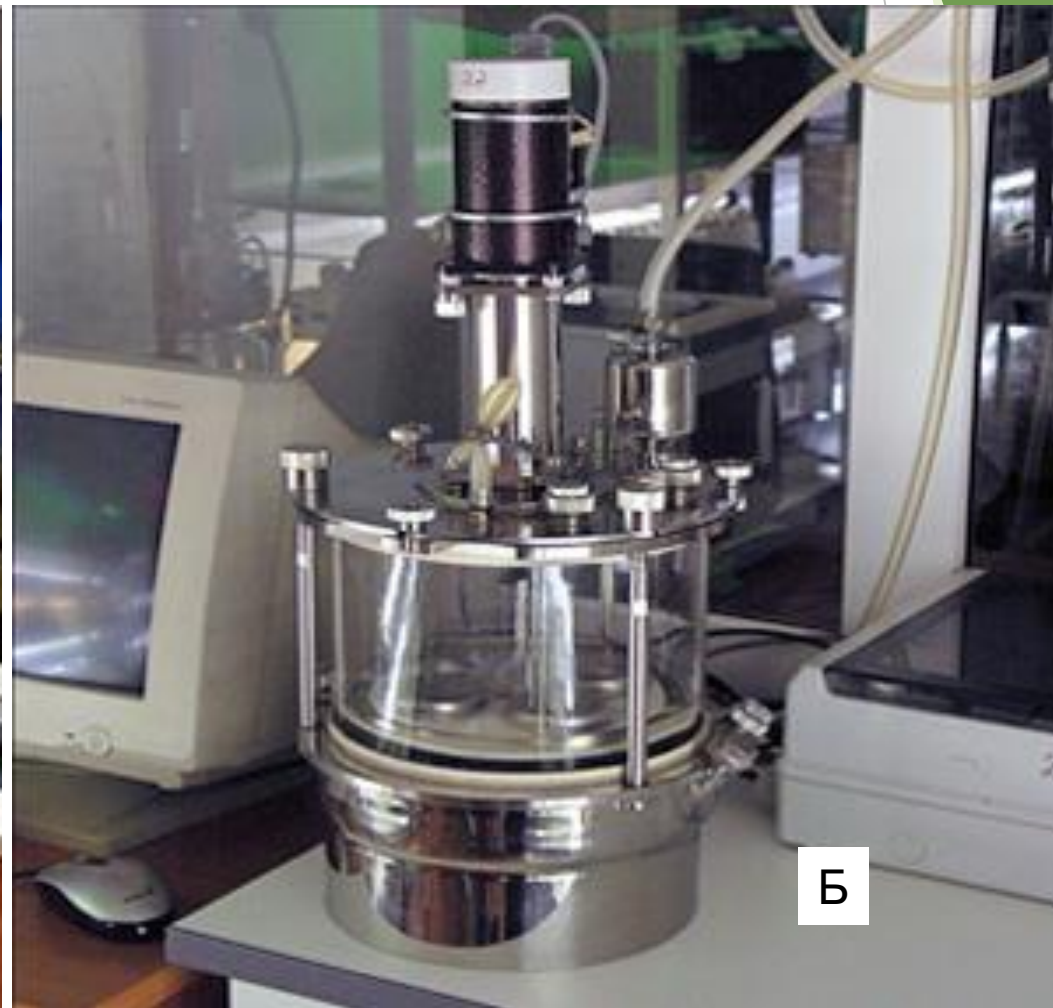
- ▶ закриті системи накопичувальне (періодичне) культивування - на гойдалках ротаційного або шейкерного типу

- ▶ Відкриті системи - безперервне культивування проточного типу в культиваторах або ферментерах

Закрите культивування суспензійної культури
(А - колби Ерленмейра багаторусні платформні шейкери) і відкрите
культивування (Б - лабораторний біореактор)

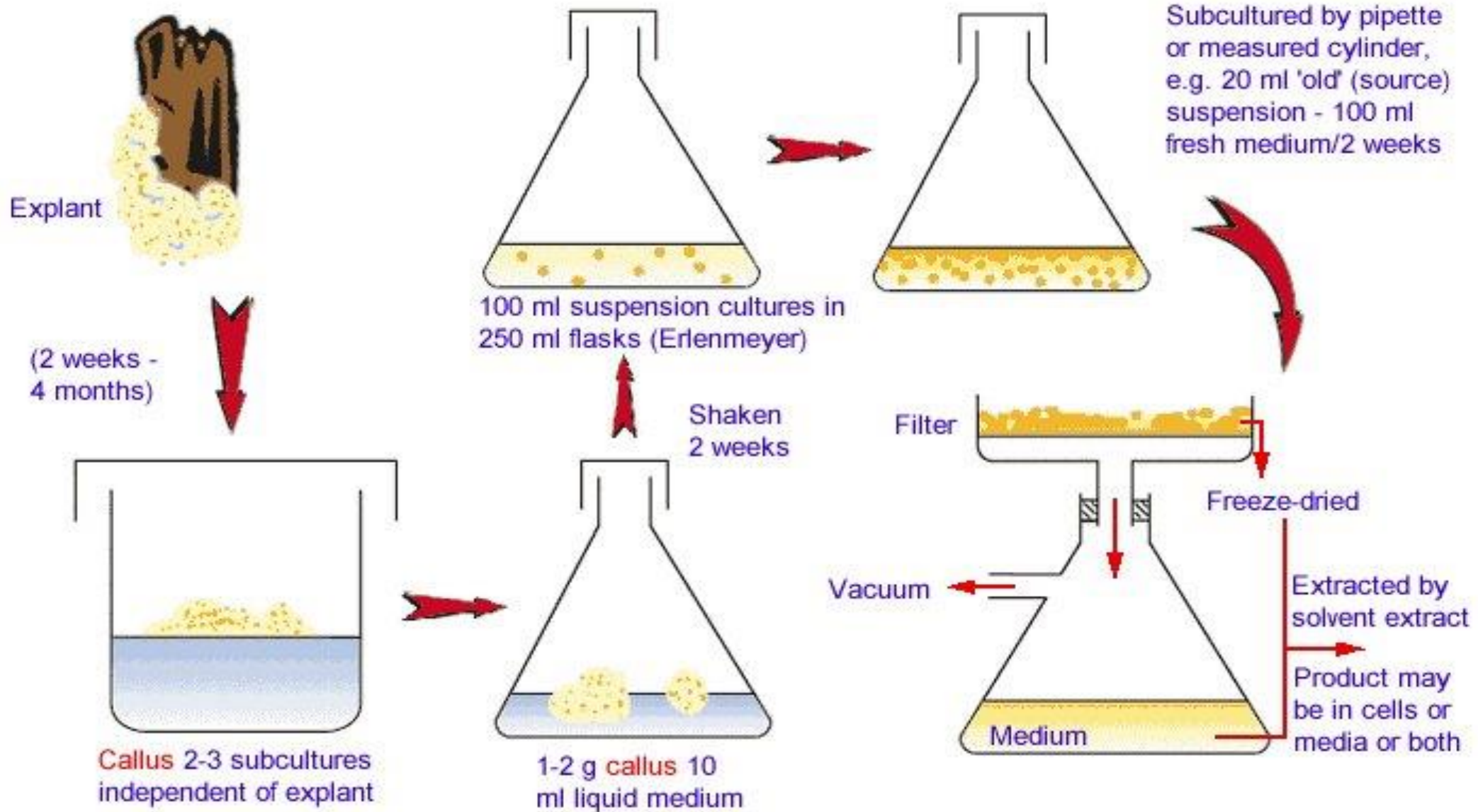

Використання суспензійних культур

- ▶ Отримання вторинних метаболітів (стаціонарна фаза росту)
- ▶ Нарощування біомаси (логарифмічна фаза зростання)
- ▶ Клітинна селекція
- ▶ Отримання культури ізольованих протопластів
- ▶ Суспензійні культури найбільш часто використовують для промислового отримання вторинних метаболітів. Речовини, які продукують рослинними клітинами, застосовуються в медицині, парфумерній промисловості, рослинництві та інших галузях промисловості. До них відносяться: алкалоїди, терпеноїди, глікозиди, поліфеноли, полісахариди, ефірні масла, пігменти, антиканцерогени (птеростігмін, харрінгтонін), пептиди (інгібітори фітовірусів).

Plant Cell Culture

Procedure for obtaining **digoxin** from cell suspension of *Digitalis lanata*

Культура поодиноких клітин (поодиноких клонів)

- ▶ План лекції
- ▶ Отримання
- ▶ Способи культивування
- ▶ Метод культури «няньки»
- ▶ метод шару, що годує
- ▶ Метод Плейтинга
- ▶ Метод мікрокраплі
- ▶ Фактор «кондиціювання»
- ▶ Використання культур поодиноких клітин

Отримання культури поодиноких клітин

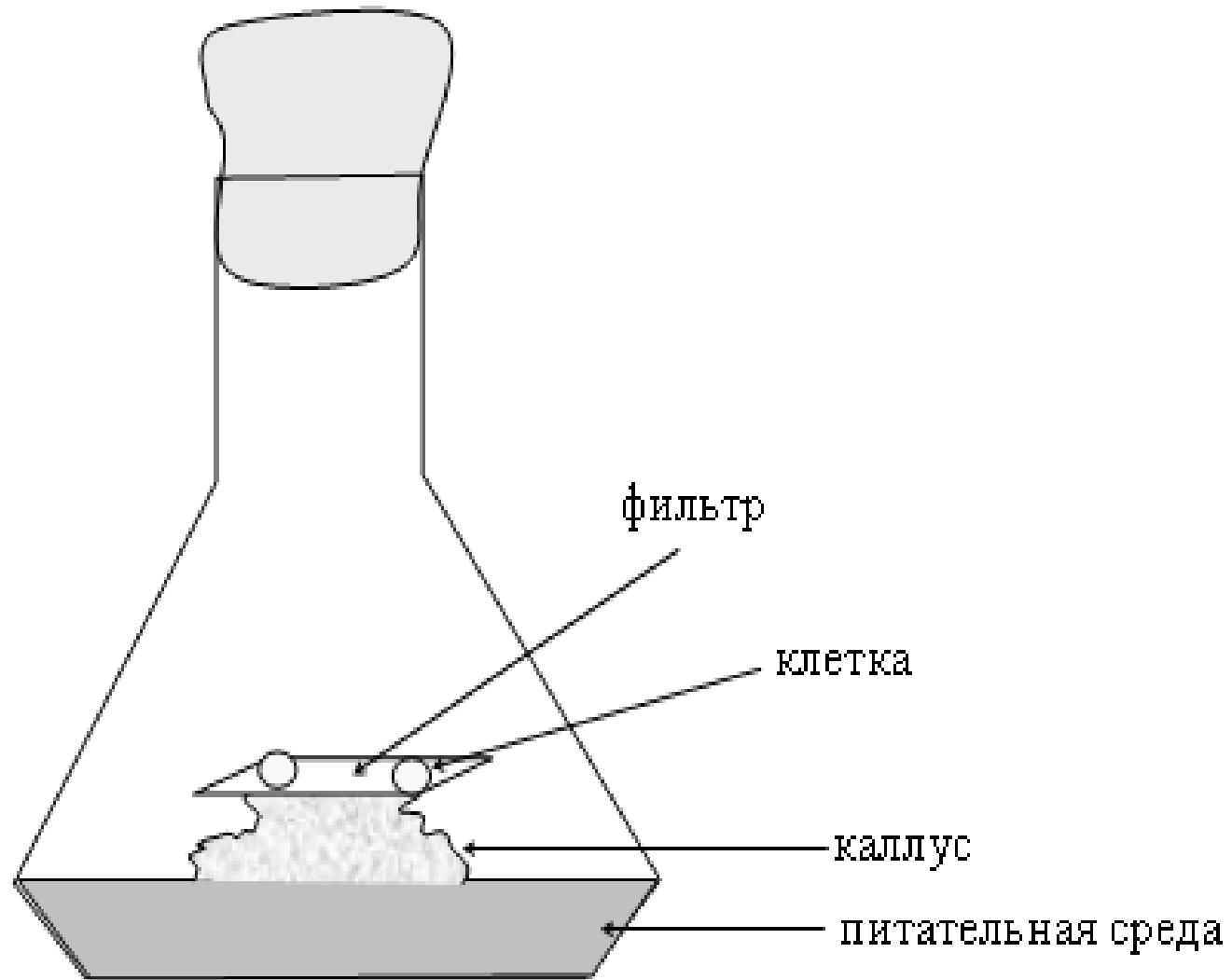
- ▶ Етапи створення культури:
  - ▶ Ізолювання поодиноких життєздатних клітин
  - ▶ Створення сприятливих умов для поділу і росту
- ▶ джерела:
  - ▶ суспензійна культура
  - ▶ пухкий каллюс
  - ▶ Мацерована тканина інтактної рослини
  - ▶ Ізольовані протопласти (після регенерації клітинної стінки)

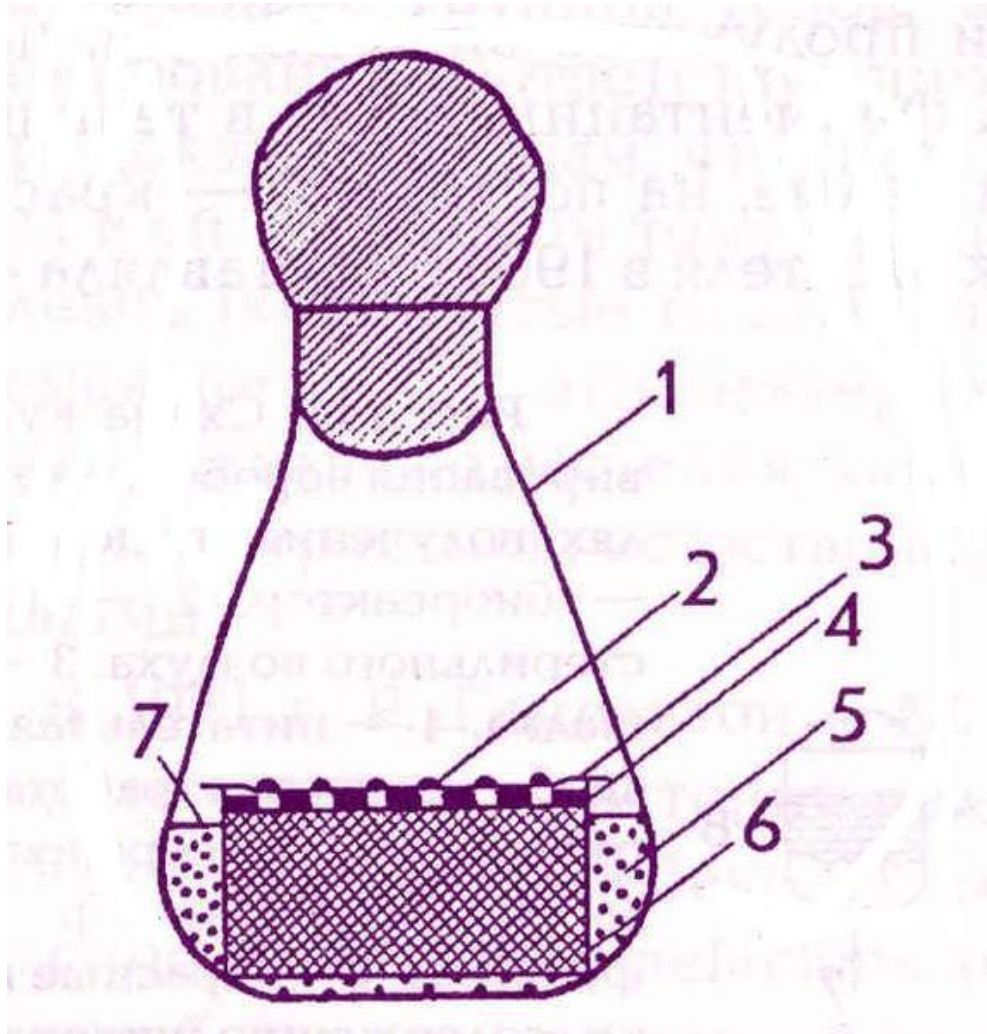
Способи культивування поодиноких клітин

- ▶ Метод культури-няньки
(тканини «няньки»)
- ▶ Метод «шару, що годує»
- ▶ Метод Плейтінга
- ▶ Метод мікрокраплі
- ▶ Метод мікрокамери

Метод культуры-няньки (тканини «няньки»)

Метод шару, що годує

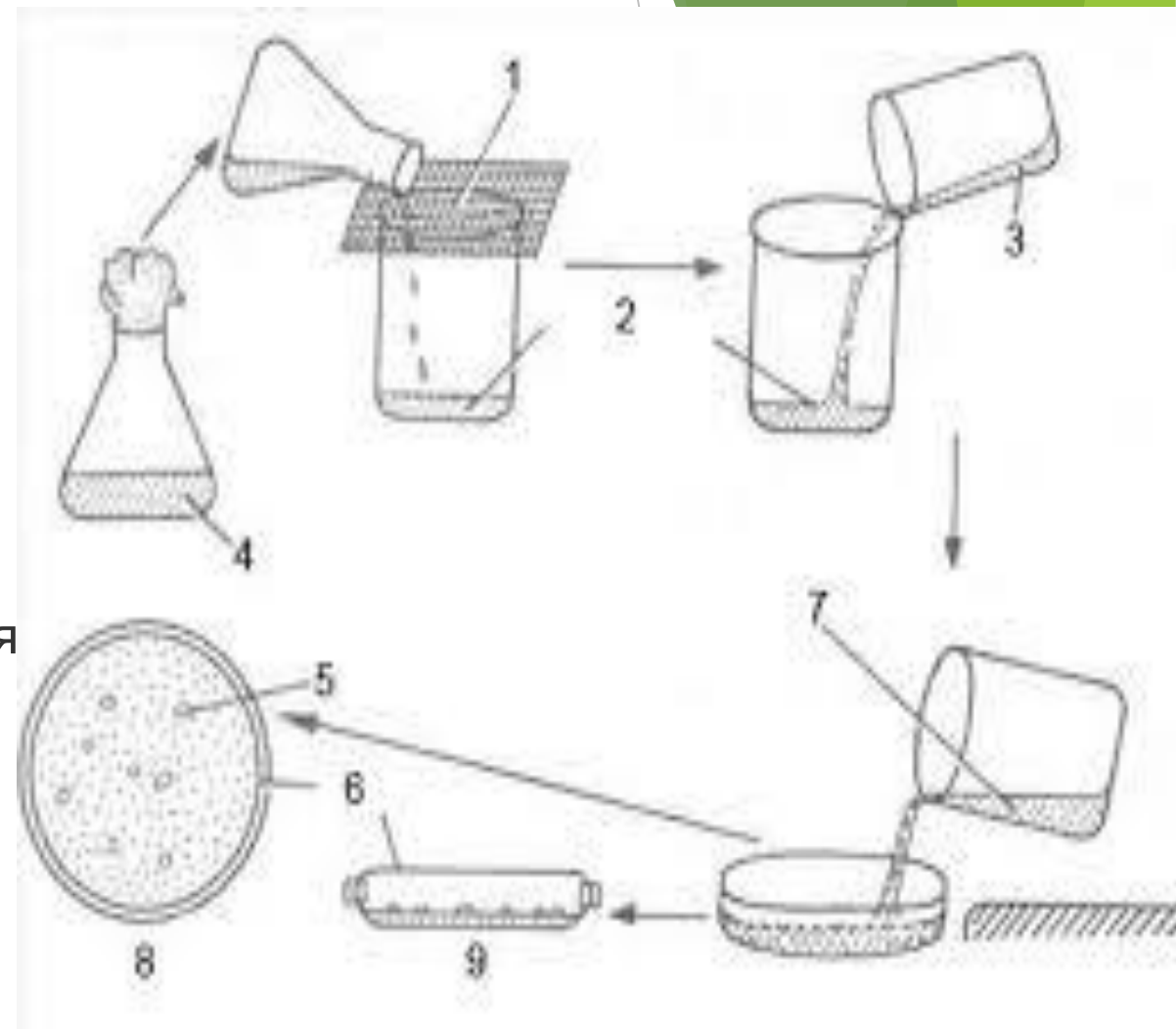
- ▶ РИС. Використання «шару, що годує» (суспензійна культура) при вирощуванні колоній з поодиноких клітин:
- ▶ 1 - колба,
- ▶ 2 - колонія, що виникла з окремої клітини,
- ▶ 3 - фільтрувальний папір,
- ▶ 4 - металева сітка,
- ▶ 5 - суспензія клітин «шару, що годує»,
- ▶ 6 - підкладка (пінополіуретан),
- ▶ 7 - живильне середовище

Метод Плейтинга

Метод Плейтинга був розроблений для масового культивування окремих ізольованих клітин. У 1959 р він запропонував наступну схему:

- Профільтрувати суспензійну культуру (в його експериментах це були тютюн і квасоля) стерильно через один шар батисту (осередки 0,3x0,1 мм). В результаті отримували суспензію, на 90% складається з окремих клітин.
- Цю суспензію змішували з живильним середовищем того ж складу, що використовувався при культивуванні суспензії (середовище містило 0,6% агару).
- Суміш розливали тонким шаром (1 мм) в чашки Петрі. Агар розподіляв клітини, але не перешкоджав обміну хімічними сигналами між ними, а товщина шару дозволяла спостерігати за їх поведінкою під мікроскопом.

Метод мікрокраплі (Ю.Ю. Глеба)

- ▶ Метод мікрокультури (мікрокрапель) базується на використанні дуже малих обсягів дуже багатою живильного середовища, наприклад, середовища Као-Михайлюк
- ▶ При цьому обсяг середовища, в яку поміщаються клітини, повинен був мінімальним (мікрокраплі об'ємом до 20 мкл)
- ▶ Однак навіть при дотриманні всіх цих умов відсоток клітин, що активно проліферують залишається низьким. Метод запропонував академік Ю.Ю. Гліба. У мікрокраплі зручно спостерігати за отриманням і поділом клітин за соматичної гібридизації

Фактор «кондиціонування»

- ▶ Поодинокі клітини можна «змусити» ділитися:
- ▶ 1) збільшуючи число клітин, що виробляють фактор кондиціонування, щоб він не розсіювався в великих обсягах живильного середовища;
- ▶ 2) зменшуючи обсяг середовища, що містить фактор кондиціонування, в якому буде вирощуватися клітина

«Фактор кондиціонування»

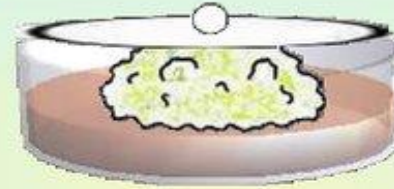
- ▶ Речовина, що стимулюють поділ окремих клітин - природа і механізм дії невідомі !!!
- ▶ Характеристики:
  - ▶ - мол.масса - 700 Д
  - ▶ - термолабилен
  - ▶ - водорозчинний
  - ▶ - низкомолекулярний
  - ▶ - видоспеціфічен
  - ▶ - не замінюється відомими фітогормонами
  - ▶ - синергічен з брасиностероїдами

Використання культури поодиноких клітин

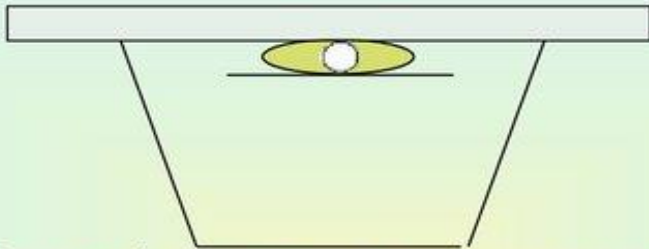
- ▶ Для вивчення фізіологічної і генетичної стабільності і \ або мінливості
- ▶ Клітинна (клонової) селекція мутантних, гібридних і трансформованих ліній
- ▶ Модель для порівняння процесів в тканини і ізольованій клітині
- ▶ Для вивчення стимулів до поділу - «фактора кондиціонування»

Разработка методов культивирования единичных клеток in vitro

1. Метод культуры-няньки автор: Р. Г. Бутенко

На активно растущий каллус помещают фильтровальную бумагу с единичной клеткой на ней

На предметное стекло с лункой наносят каплю питательной среды и в каплю помещают единичную клетку.

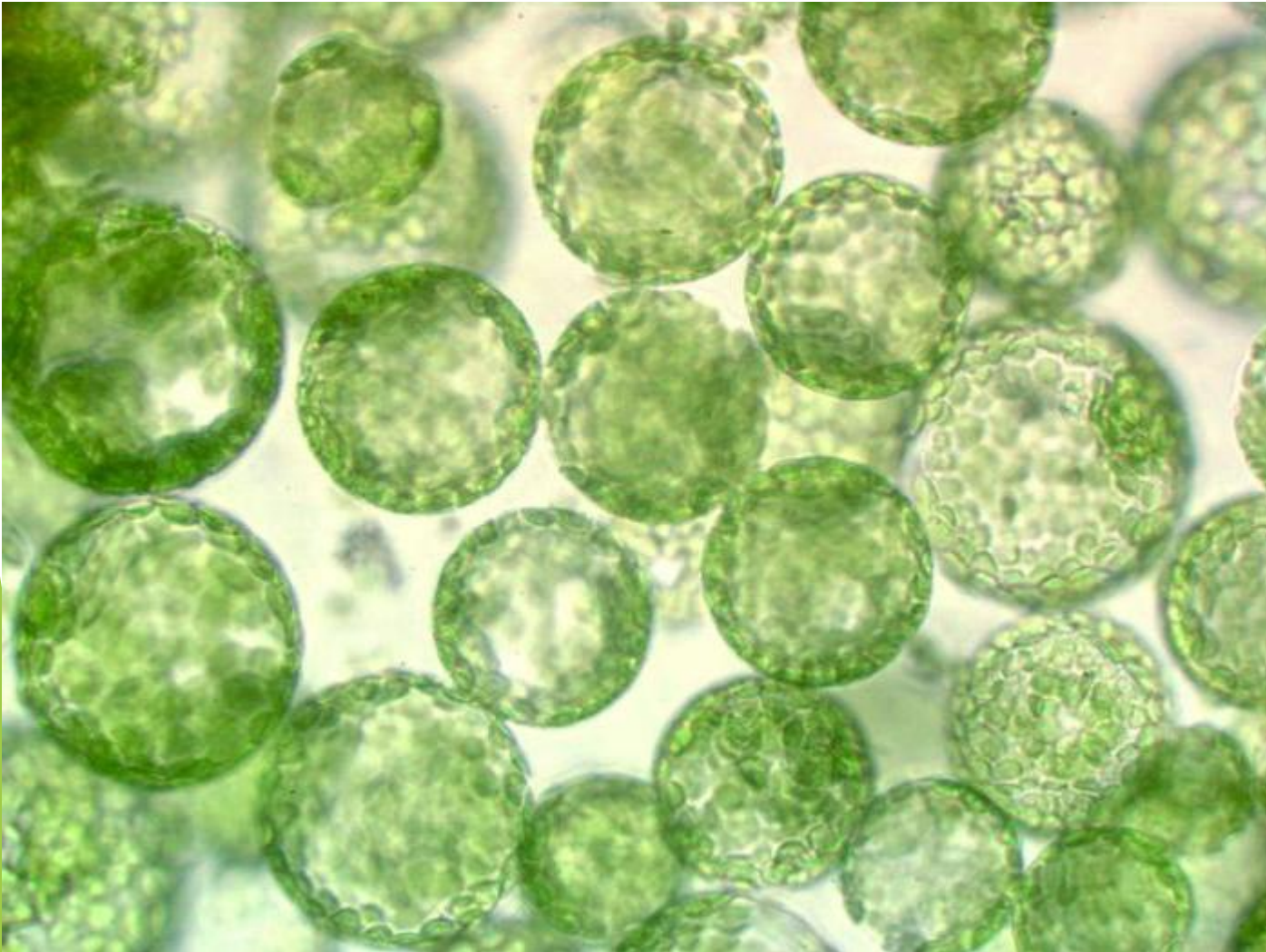
Каплю закрывают покровным стеклом и конструкцию переворачивают

2. Метод висячих капель автор: Ю.Ю. Глеба

Культура ізольованих протопластів

План лекції :

- ▶ Визначення
- ▶ Використання
- ▶ Способи отримання
- ▶ Умови культивування
- ▶ Соматична гібридизація
- ▶ Види гібридів

Ізольовані протопласти

- ▶ Ізольований протопласт - це клітина, позбавлена клітинної оболонки, оточена цитоплазматичною мембраною, яка зберігає всі властивості, притаманні цілісній рослинній клітині
- ▶ Ізольований протопласт - це частина клітини, що залишається після видалення клітинної стінки ензиматичним або фізичним способом

Изучение состава и структуры клеточной
стенки методом разрушения
специфическими ферментами

Моделирование
метаболизма, роста,
дифференциации в
отсутствии межклеточных
связей

Механизмы репарации и
роста клеточной стенки

**Изолированные
протопласты**

Действие гормонов и
патогенов на плазмалемму
и протопласт

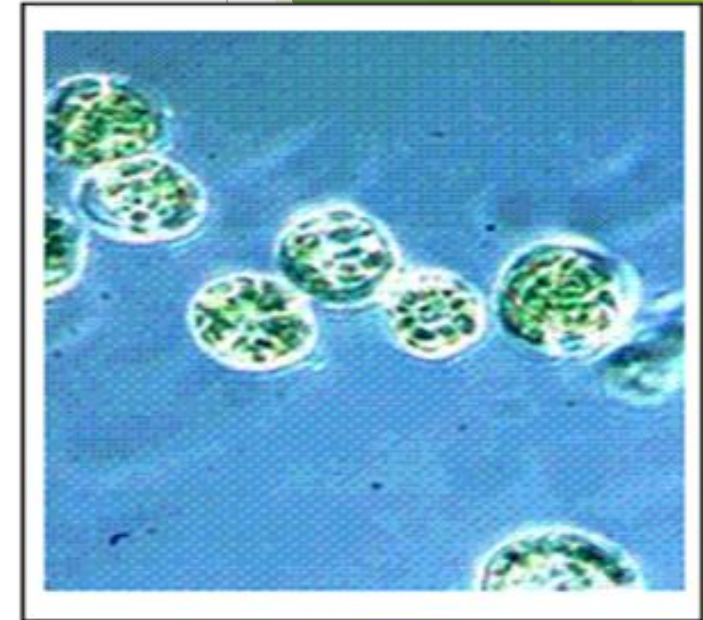
Организация и
функционирование
плазмалеммы

Поступление через плазмалемму
низкомолекулярных веществ, частиц,
органелл

**Ізольовані протопласти -
об'єкт і модель
в фізіологічних
дослідженнях
(Бутенко, 1996)**

Використання ізольованих протопластів для теоретичних і прикладних досліджень:

- ▶ Вивчення структури клітинної стінки (при руйнуванні та синтезі *de novo*)
- ▶ Вивчення властивостей плазмолеми, трансмембранних переміщень
- ▶ «М'яке» виділення органел
- ▶ Вивчення соматичних гібридів (взаємодії ядра і цитоплазми)
- ▶ Введення «чужих» органел
- ▶ Введення чужорідних генів в рослинну клітину (трансгеноз)

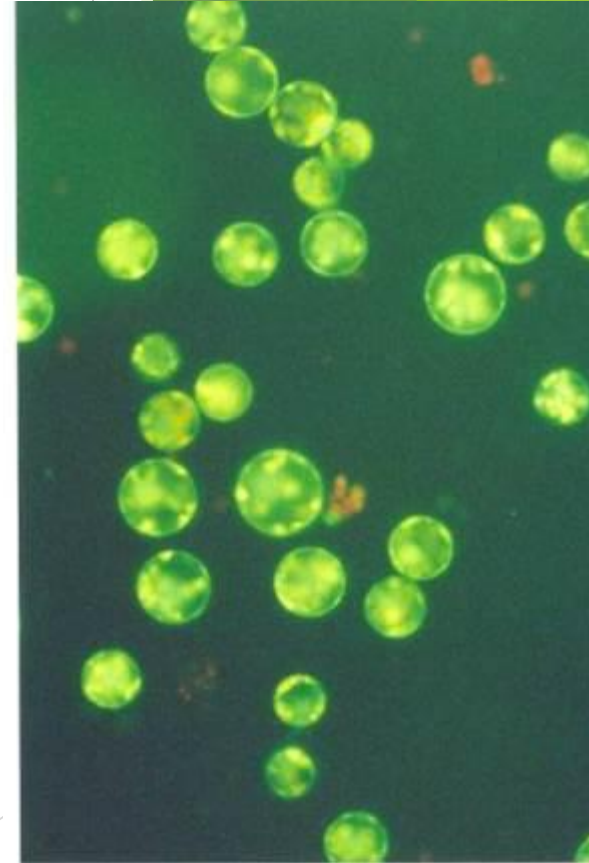
Способи виділення протопластів

► Механічний метод

- 1892 р. - Дж. Клеркер
- невисока продуктивність
- трудомісткість і тривалість
- можливо тільки для тканин з сильним плазмолізмом

► Ензиматичний метод

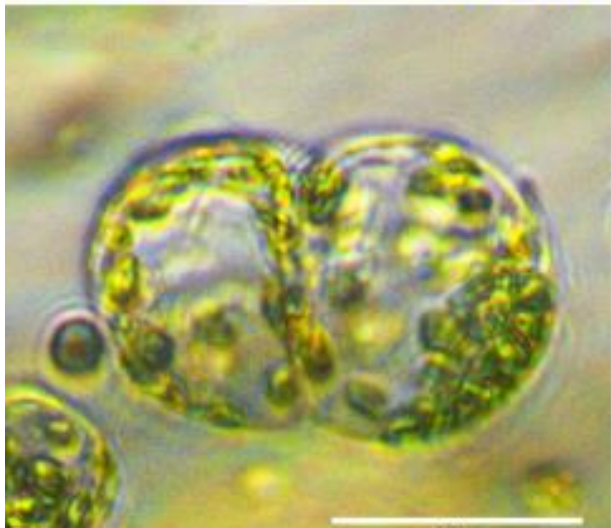
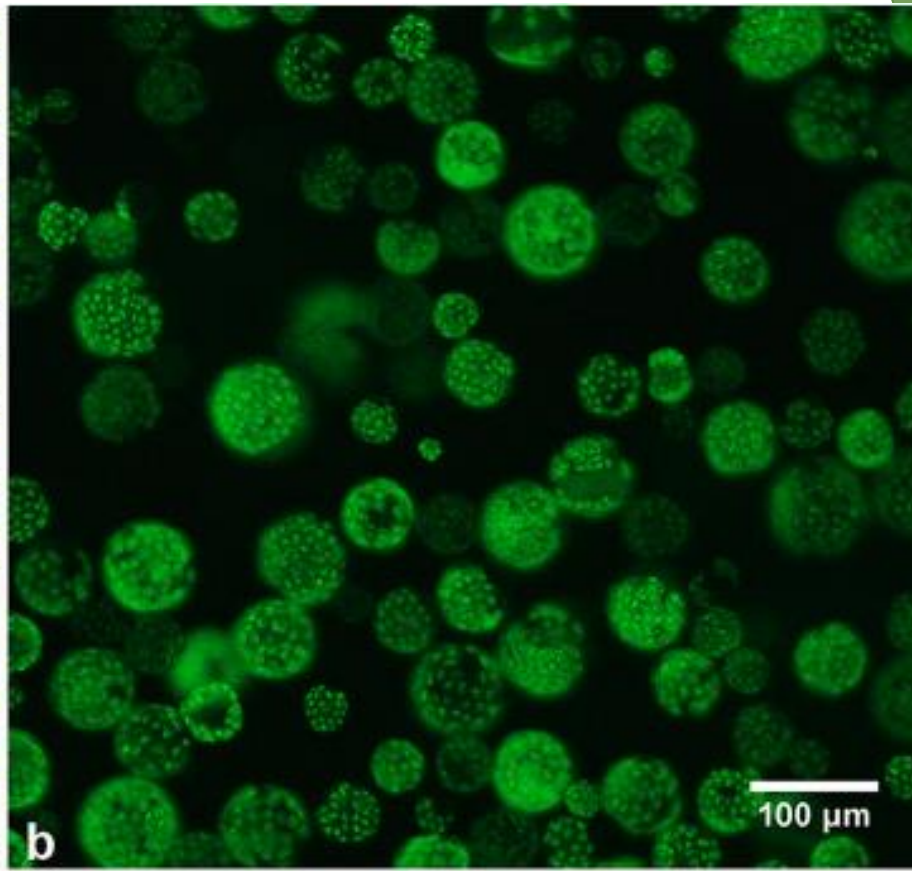
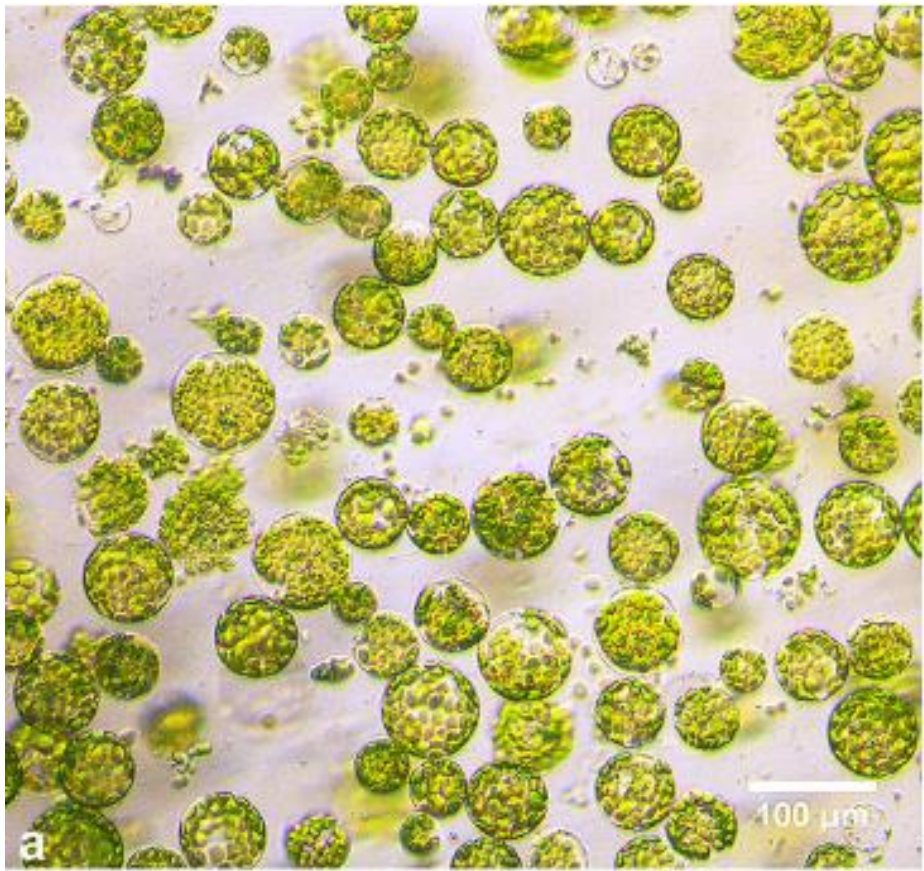
- 1972 г. - Е. Коккінг
- 1г тканини - 10 млн протопластів
- не піддаються осмотичного стресу
- не пошкоджуються
- метод швидкий

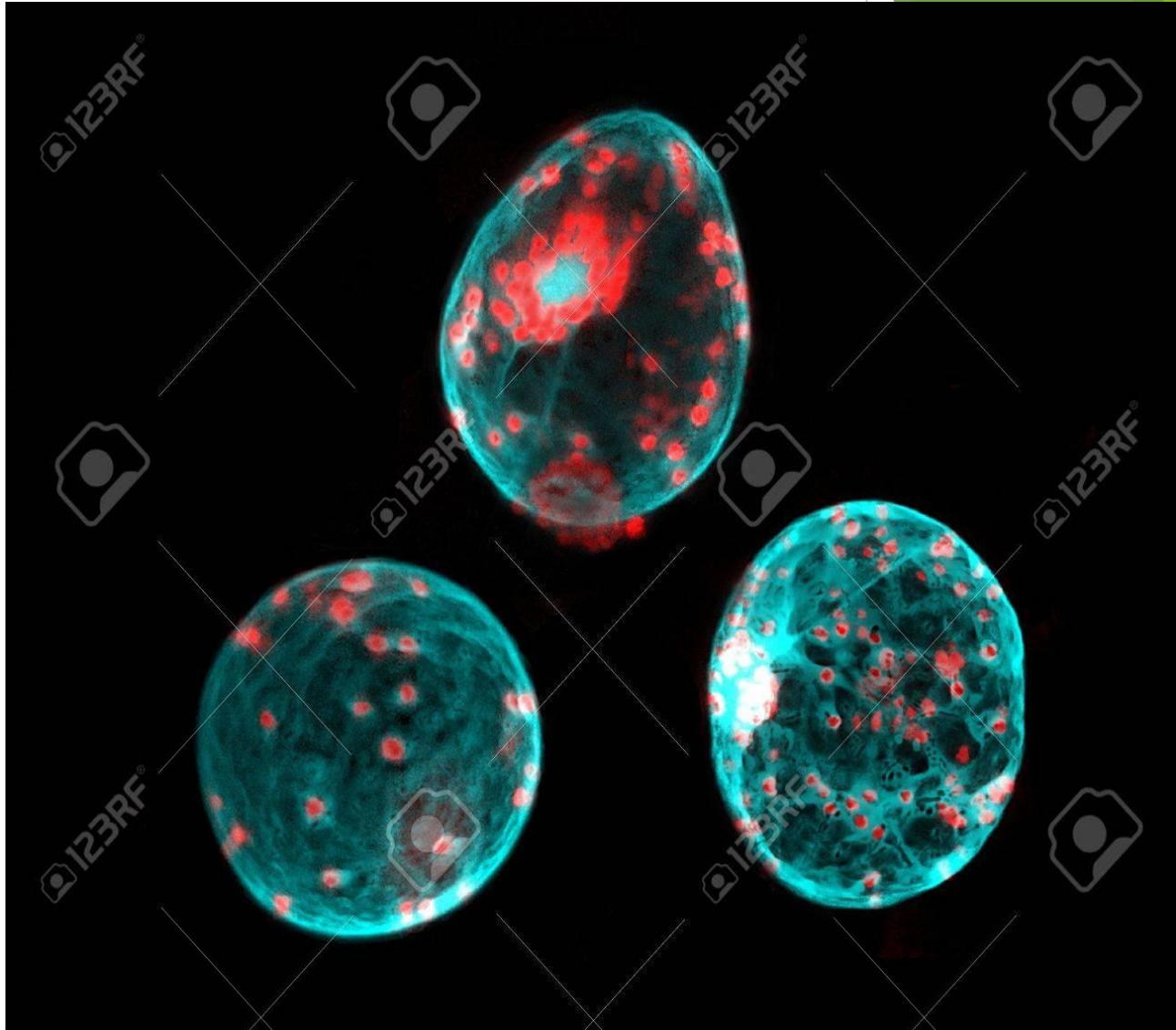
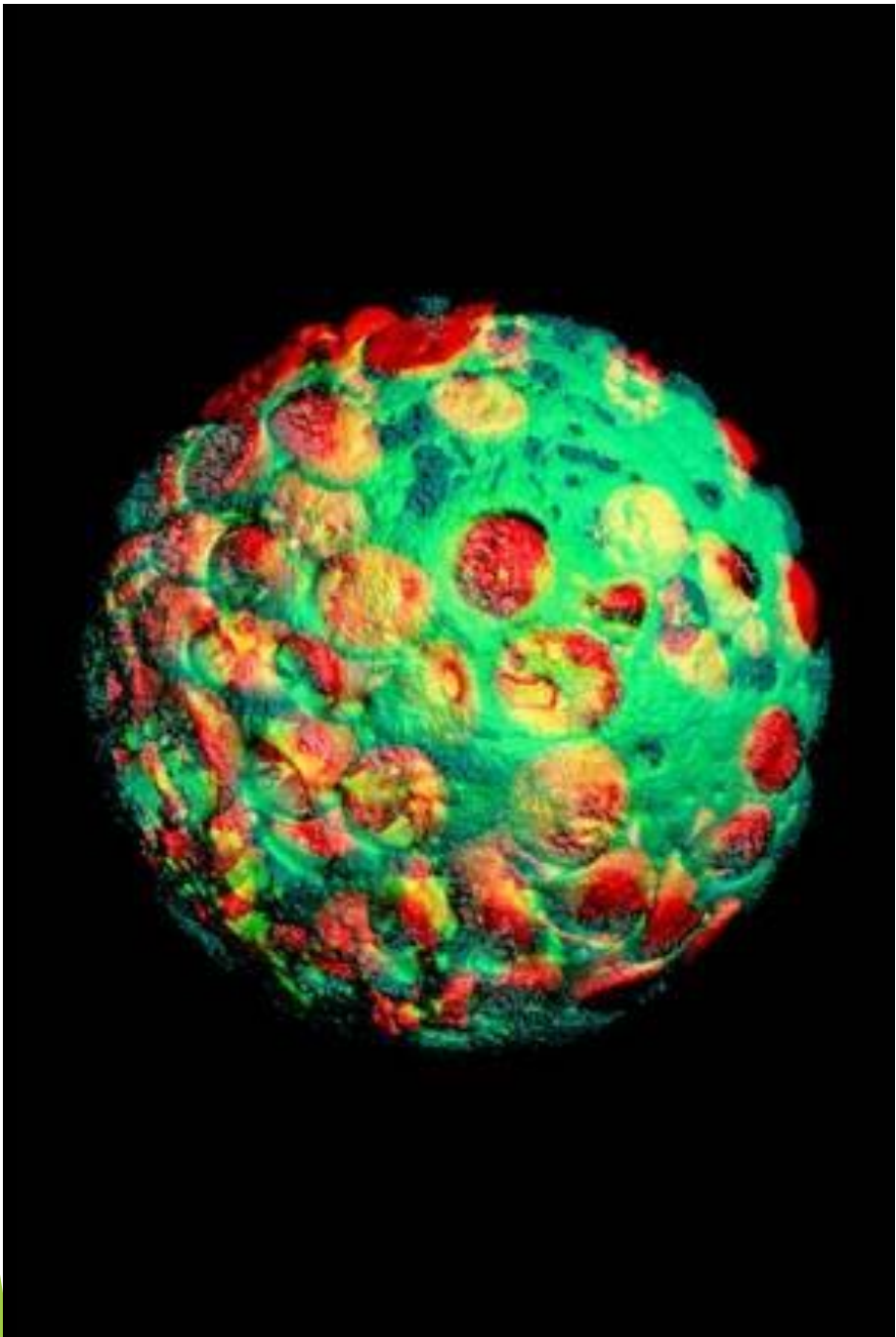

Ензиматичний метод - стандартна методика - Такебе отримання з мезофіла листа тютюну

- ▶ Комплекс ферментів:
  - ▶ Целлюлази
  - ▶ Геміцеллюлази
  - ▶ Пектинази
- ▶ Етапи отримання:
  - ▶ 1 - обробка ферментами
  - ▶ 2 - виділення протопластів з клітинних стінок
  - ▶ 3 - виокремлення інтактних протопластів від клітинних уламків

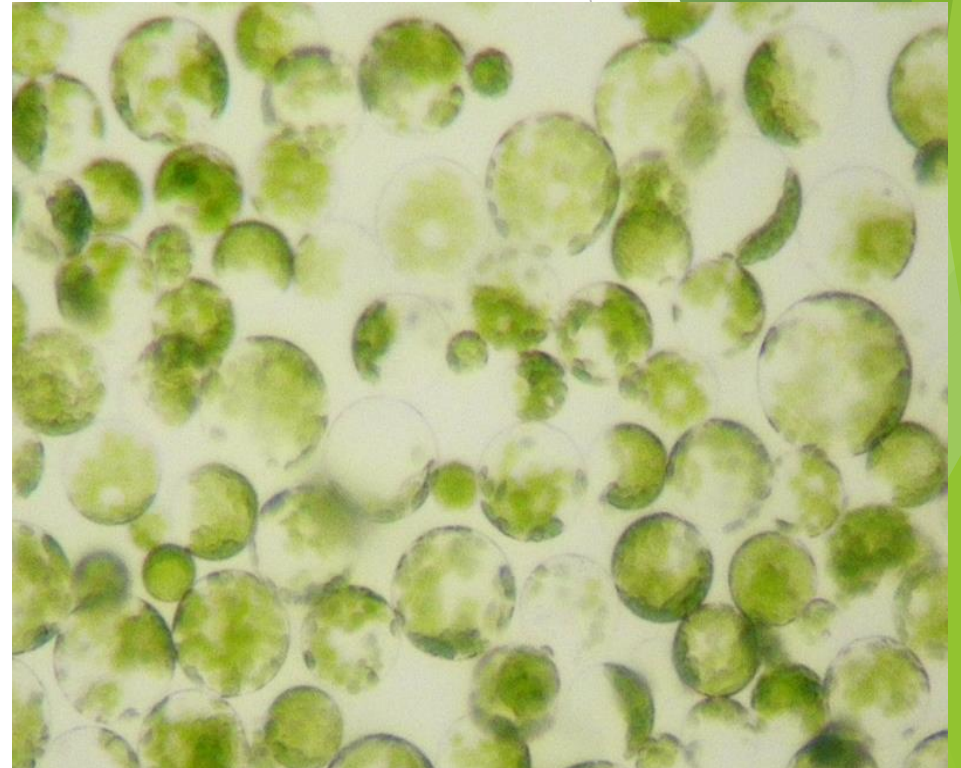

Виділення протопластів

- ▶ Підбір осмотичного стабілізатора
- ▶ Осмотики - сахароза, сорбіт, манітол, розчини солей 0,3-0,8 М
- ▶ Вибір рН середовища (5,4-5,8)
- ▶ Підбір температури (22-28 °С)
- ▶ Методи очищення:
фільтрація + центрифугування;
метод «флотації»

Злиття рослинних протопластів - соматична гібридизація

- ▶ Ізольовані протопласти (до формування клітинної стінки) можуть зливатися між собою
- ▶ Спонтанне (пасивне)
- ▶ Індуковане
- ▶ Процес злиття:
  - адгезія
  - власне злиття мембран (збільшення текучості, обмін ліпідними ділянками)
  - злиття протопластів

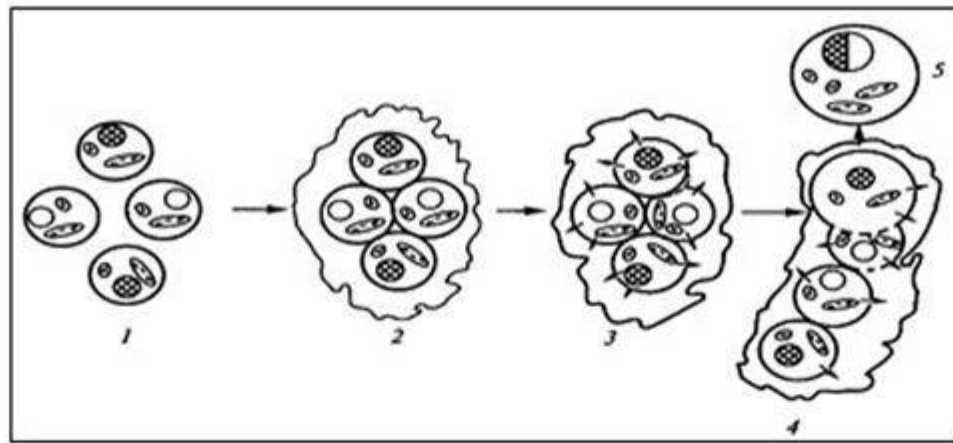
Індукція злиття протопластів

Фізичні методи

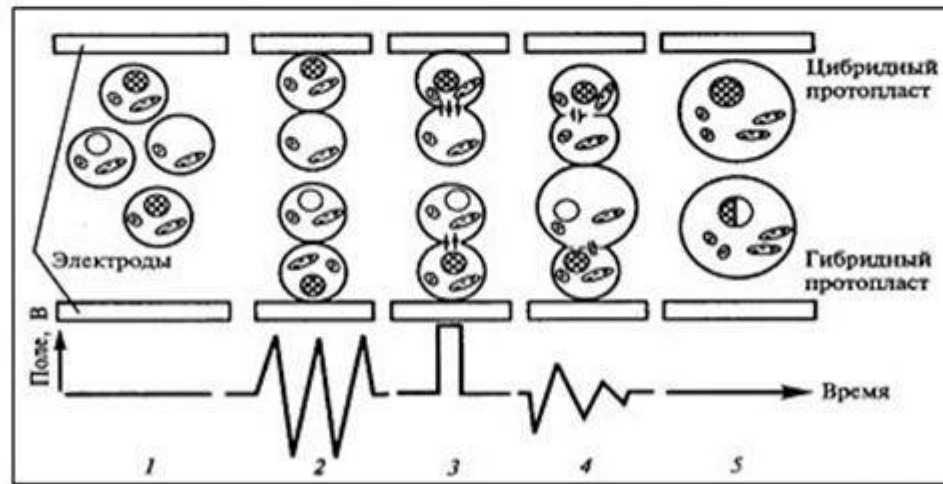
- ▶ Дія постійного і змінного струму
- ▶ Неоднорідне електричне поле
- ▶ Постійне поле - стискає мембрани
- ▶ Змінюється дифузія білків
→ вільні ліпідні області

Хімічні методи

- ▶ ПЕГ - високе рН (9-11) - концентрація кальцію
- ▶ ПЕГ - адгезія
- ▶ Після видалення ПЕГ + Са + рН11 - злиття

Рис. 4.1. Слияние протопластов под действием полиэтиленгликоля
 1 – изолированные протопласты; 2 - слияние протопластов в результате дегидратации; 3 - образование пор в мембране протопласта; 4 – перетекание через поры внутриклеточного материала; 5 – гибридный протопласт

Рис. 4.2. Слияние протопластов под действием электрического тока
 1 – изолированные протопласты; 2 – слияние протопластов полярными поверхностями; 3 - образование пор в мембранах под воздействием сильного импульса постоянного тока; 4 – смешивание цитоплазмы; 5 – образование гибридных протопластов

Соматична гібридизація

- ▶ Суть методу соматичної або парасексуальної гібридизації полягає в тому, що в якості батьківських клітин при злитті використовуються не статеві клітини (гамети), а диплоїдні клітини соми (у тому числі ті, з яких отримують ізольовані протопласти)
- ▶ При соматичній гібридизації в утвореному гібриді обидва партнери (батьки) мають рівний цитоплазматический статус

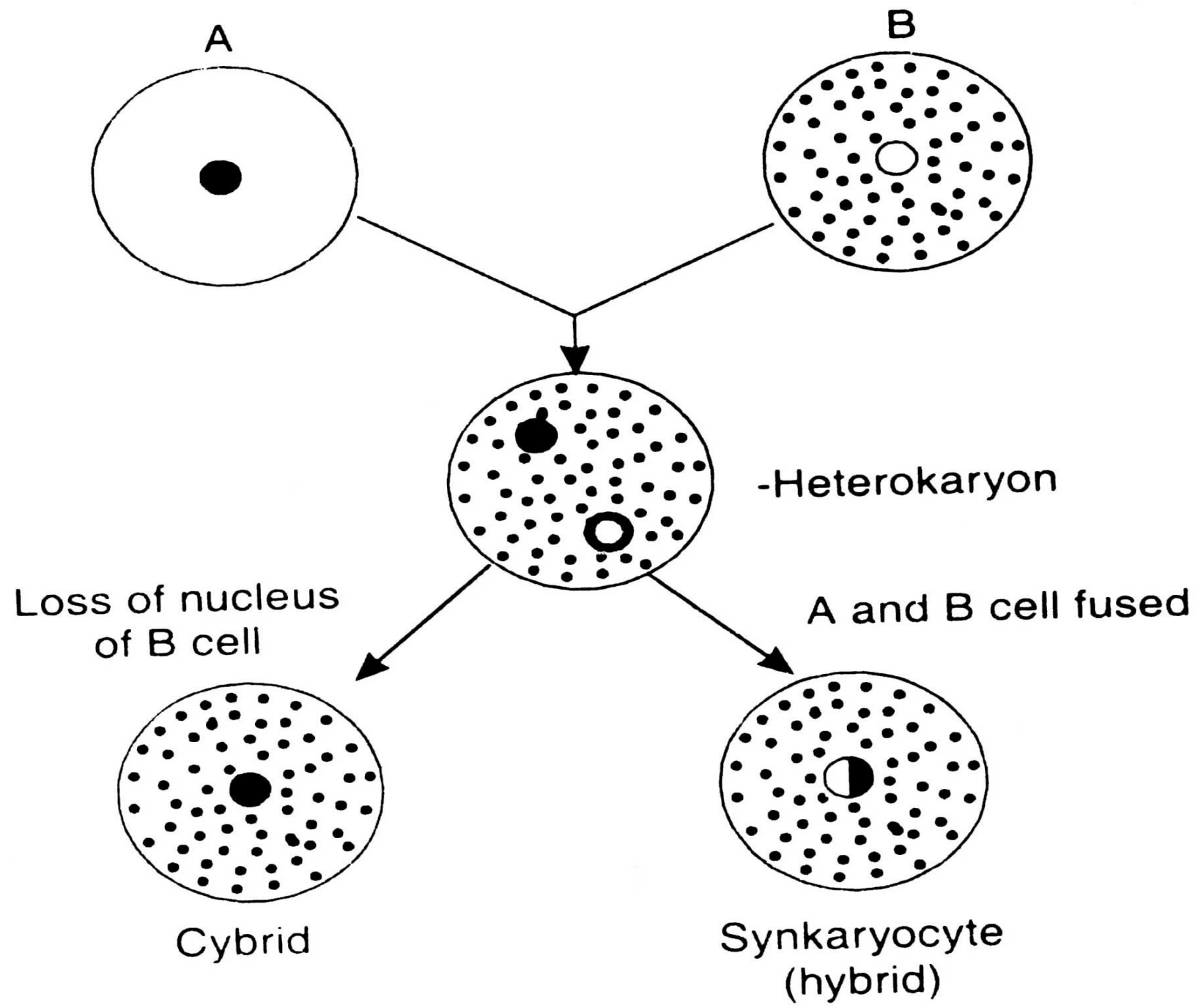
Види соматичних гібридів

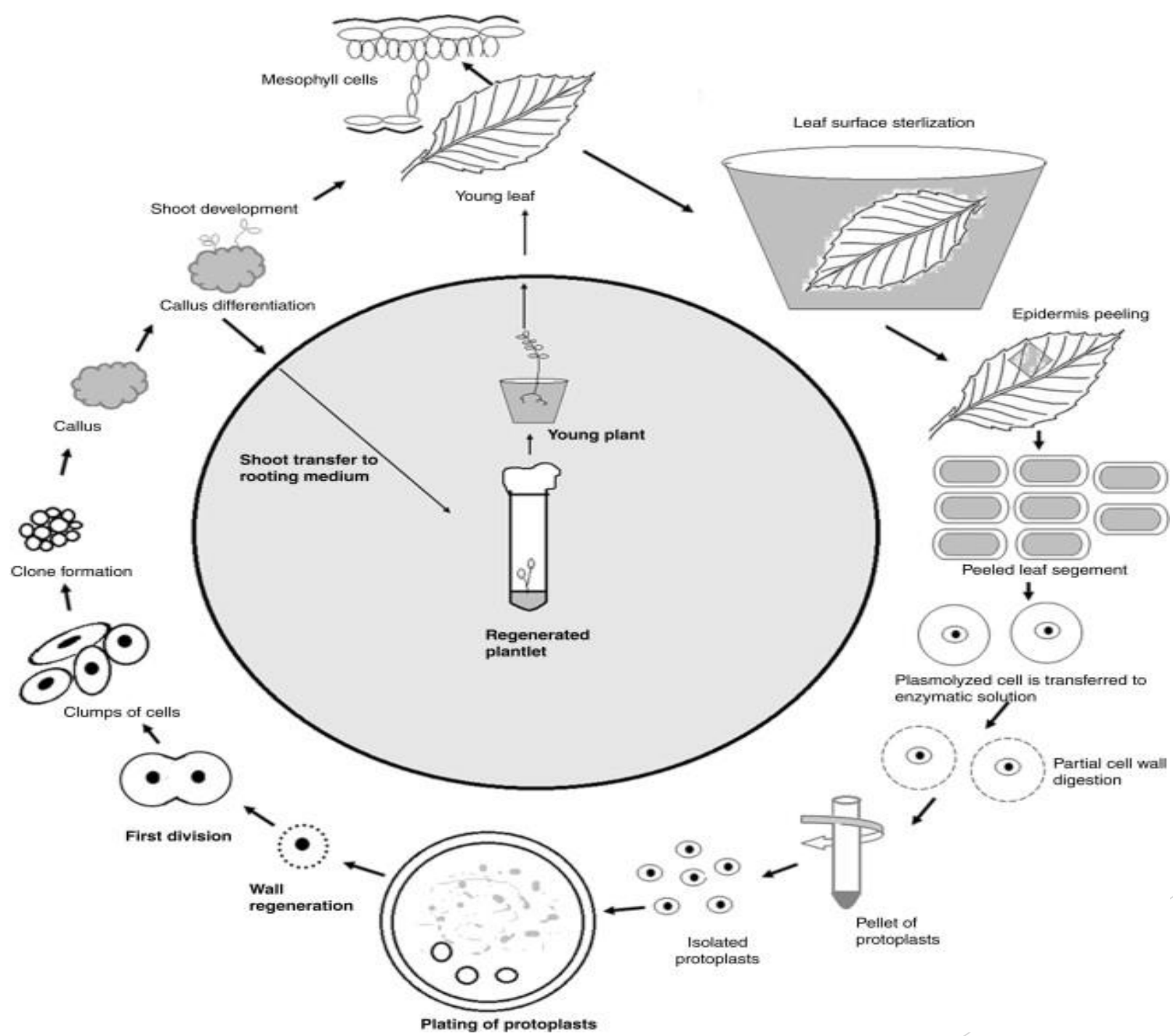
▶ Гібрид

- ▶ Симетричний - повний хромосомний набір обох батьківських видів
- ▶ Асиметричний - продукт злиття має повний хромосомний набір одного з батьків і частина іншого (аж до елімінації)
- ▶ Гібриди можуть бути отримані шляхом злиття трьох і більше батьківських клітин

▶ Цибрид

- ▶ Цибрид - (цитоплазматический гібрид) продукт злиття протопластів, що містить цитоплазму обох батьків і ядро тільки одного

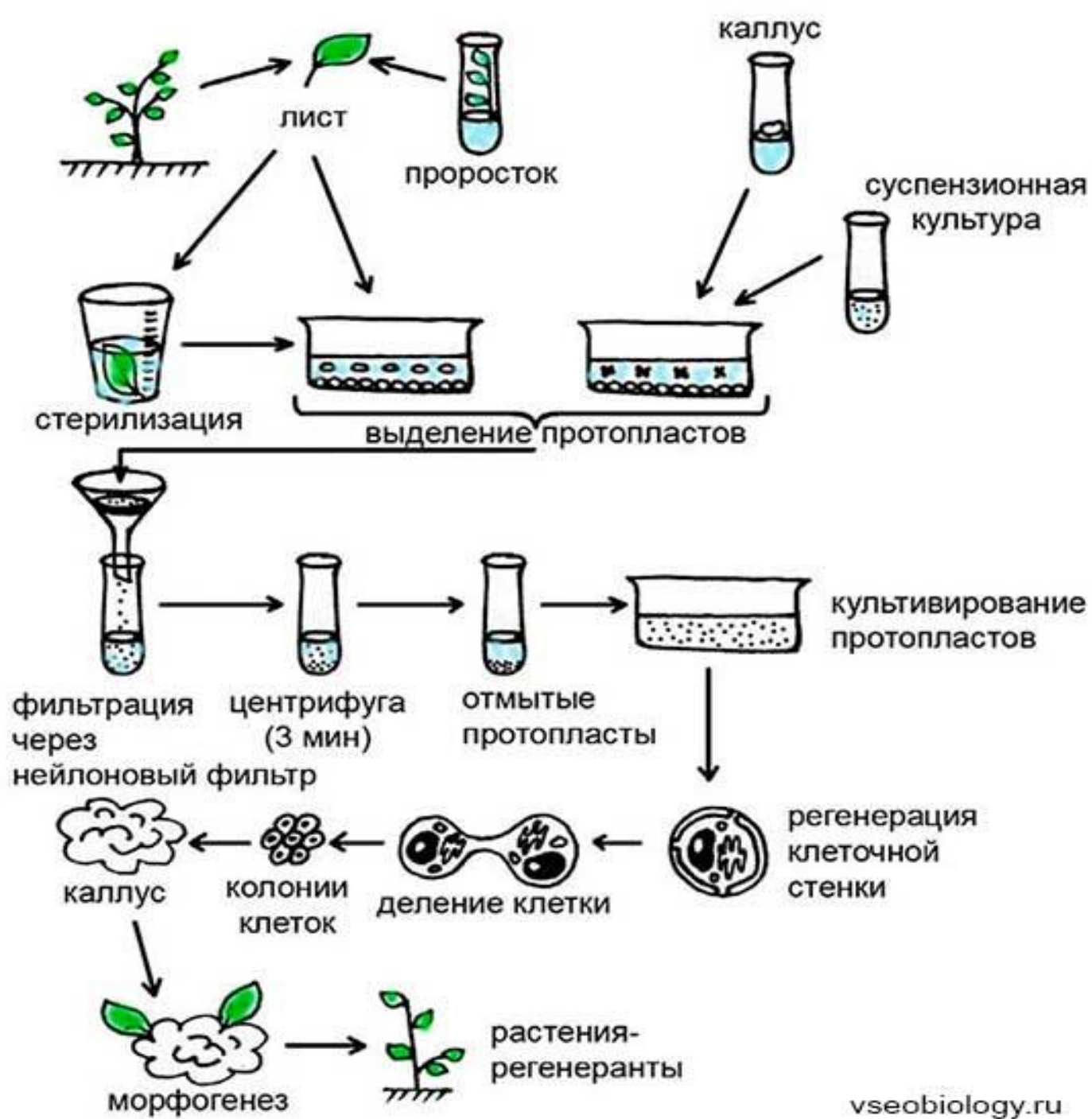

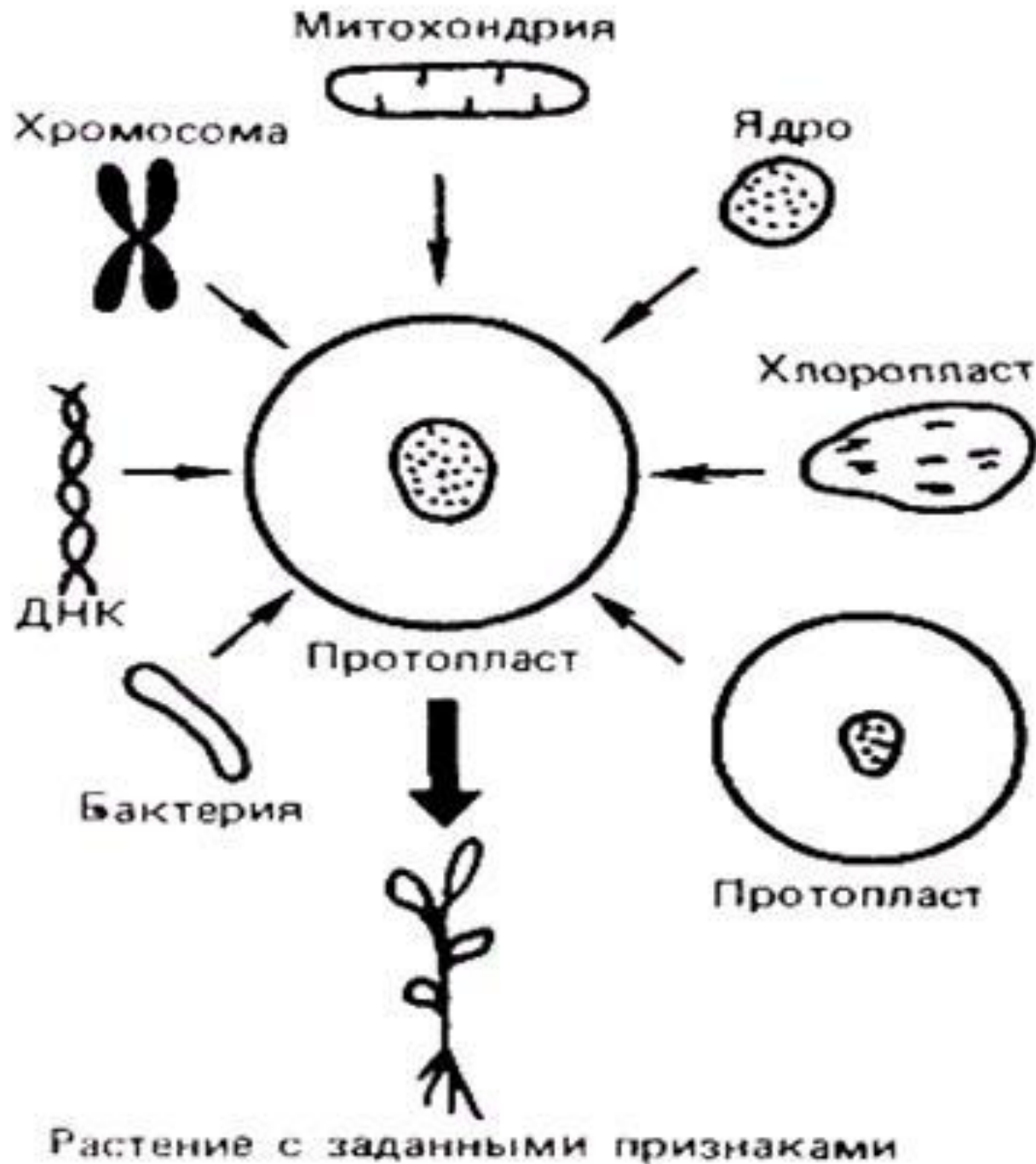

Отримання рослин-регенерантів з ізольованих протопластів

- ▶ Регенерація клітинної стінки (1 доба)
- ▶ Етап першого поділу (2-3 доби)
- ▶ Поділ клітин - утворення 8 клітинних колоній (7-8 діб)
- ▶ Утворення каллюса (21-30 діб)
- ▶ Регенерація цілої рослини-регенеранта (3-5 місяців)

Конструювання клітин з використанням ізолюваних протопластів (Бутенко, 1996)

Культури гаплоїдних клітин

Гаплоїдія - процес, що призводить до отримання рослин зі зменшеним вдвічі числом хромосом

У гаплоїдів в хромосомному наборі представлена тільки одна з гомологічних хромосом

Отримання гаплоїдів

- ▶ Класичний метод - віддалена гібридизація (використання гаплопродюсерів)
- ▶ в зиготі віддаленого гібрида хромосоми одного з видів (батьків) елімінує
- ▶ Культивування *in vitro*
- ▶ - з незапліднених статевих клітин з наступною регенерацією цілої рослини
- ▶ (андрогенез та гіногенез)

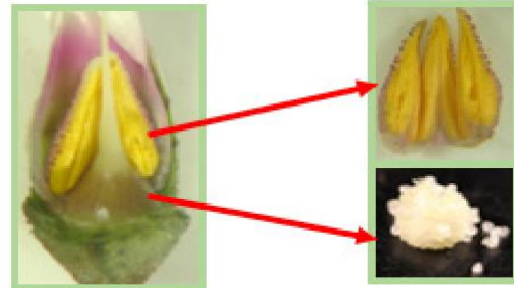
***In vitro* Androgenesis and Gynogenesis**

Growing Donor Plant

**Harvesting Floral Organs
and Identification
Appropriate Stage**

**Surface Sterilization and
Anther / Ovule Isolation**

***In vitro* Culture of Explants**

**Determination Ploidy Level
Recovery Haploids and
Chromosome Doubling**

Figure 1. Basic steps of androgenesis and gynogenesis in *Cyclamen*

Переваги гаплоїдів і дігаплоїдів в селекційній роботі

- ▶ Можливість спостерігати мутації
- ▶ Дігаплоїди характеризуються абсолютною гомозиготністю
- ▶ Генетичний аналіз: взаємодія генів, визначення груп зчеплення, числа генів в кількісних ознаках та ін.
- ▶ Гаплоїди позбавлені летальних і сублетальних мутацій

Андрогенез - процес отримання рослин-регенерантів з чоловічих статевих клітин рослини

- ▶ 1964 - перші гаплоїдні рослини при культивуванні пиляків дурману
- ▶ Зараз більше 200 видів рослин
- ▶ Культура ізольованих пиляків
- ▶ Культура пилку - культивування мікроспор

Культура пиляків

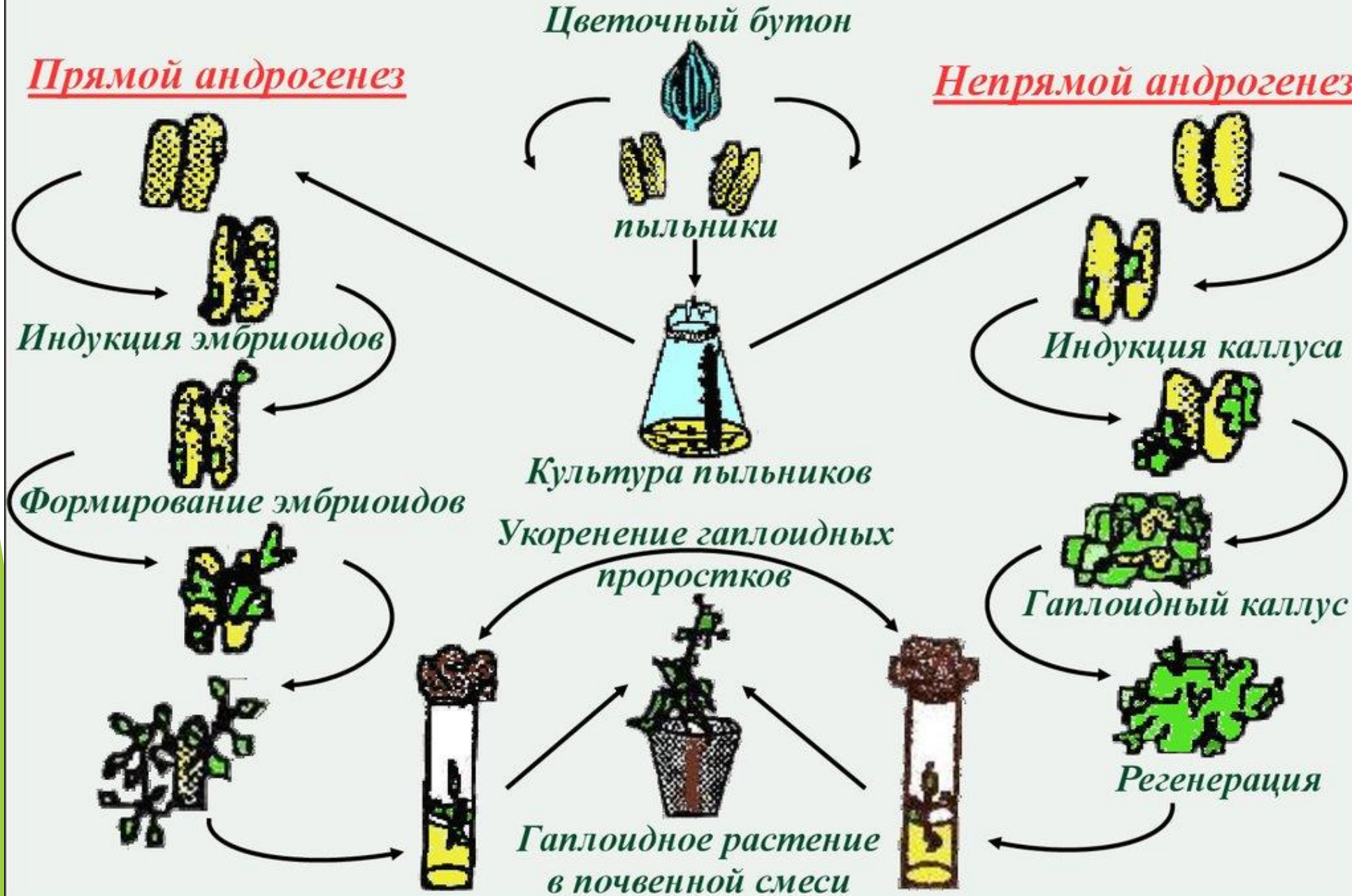
- ▶ Квіткові бутони
- ▶ Виділення стерильних пильовиків на певній фазі розвитку
- ▶ Переміщення на тверде живильне середовище
- ▶ 2 шляхи регенерації:
- ▶ Пряма регенерація (через формування ембріодів) - гаплоїдні рослини
- ▶ Непряма (непряма регенерація) - обов'язкова стадія калусогенеза - морфогенез - рослини-регенеранти з різним ступенем плоїдності (ді-, полі-, анеуплоїди) - фертильні діплоїди

Типы андрогенеза *in vitro*

Прямой андрогенез

Непрямой андрогенез

Фактори, що впливають на індукцію гаплоїдного калусу та регенерацію

- ▶ Генотип батьків
- ▶ Фізіологічний стан рослини-донора (попередня обробка)
- ▶ Стадія розвитку пилку - одноядерна
- ▶ Перед обробка бутонів (низькі температури)
- ▶ Склад поживних середовищ - сахароза 60-120 г/л, ФГ склад
- ▶ Умови культивування

Культура пилку (мікроспор)

- ▶ Культивування мікроспор, звільнених з соматичних тканин пильовика в рідкому середовищі
- ▶ Способи виділення пилку:
  - ▶ -спонтанне вивільнення (пасивний)
  - ▶ -розрізання, гомогенізація та фільтрація
- ▶ Особливості регенерації:
  - ▶ дуже багато рослин-альбіносів у злаків (фертильні)
  - ▶ утворення спонтанних фертильних дігаплоїдів

Культивування жіночого гаметофіту *in vitro*

- ▶ Апоміксис (партеногенез) - розвиток яйцеклітини без запліднення
- ▶ Апогамія - зародок розвивається з синергід або антипод
- ▶ 1964 - незапліднена сім'япочка гінгко (рослини не отримали)
- ▶ 1976 - ячмінь - зелені гаплоїдні рослини

Віддалена гібридизація

- ▶ Схрещування диплоїдних ячменів
- ▶ *Hordeum vulgare* (культурний) і *Hordeum bulbosum* (багаторічний дикий цибулинний)
- ▶ через 5 днів після запліднення - елімінує дикий
- ▶ Через 15 днів зародок переносять *in vitro*
- ▶ Регенерують проростки (альбіноси не утворюються)

Fresh

No pretreatment

Cold pretreatment

1 or 2 weeks, 4°C, dark

Snipping bracts off

Disinfection/Sterilization

30 min, NaOCl + 2 drops of Tween per 100 ml of solution, then washed 3 times with DW

Induction

16/8h photoperiod, 24°C

Explanting

On MS salt and vit., 100 g L⁻¹ suc.,
2.8 g L⁻¹ phytigel™ ;
Hormone-free, 1 and 2 mg L⁻¹ BAP

Ovaries dissecting

To remove ovules

Observation

Between 1st and 2nd months

Subculturing

On MS, 30 g L⁻¹ suc.,
2.8 g L⁻¹ phytigel™; 0.5 mg L⁻¹ BAP.

To grow and develop

16/8 h photoperiod, 24°C

technivit lab

Beta vulgaris *in vitro*